

This project is funded by the European Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014-2020)

WELCOME!
BUN VENITI!
BIENVENIDO!
BIENVENUE!

Evaluarea nevoilor de formare ale profesorilor cu privire la (re)integrarea copiilor de etnie roma în sistemul educațional din România

RAPORT

În cadrul proiectului MISTO AVILEAN

*Școala este
MISTO
oriunde!*

Terre des hommes
Helping children worldwide.

Acest document a fost elaborat în cadrul proiectului „MISTO AVILEAN (în limba romani, Bun venit) Migrație = Integrare: Optimizarea serviciilor de transfer – MISTO” finanțat prin Programul Drepturi, Egalitate și Cetățenie al Uniunii Europene (2014-2020) prin contractul de grant 809784 – MISTO - REC-AG-2017/REC-RDIS-DISC-AG-2017.

Proiectul este implementat pentru 24 de luni, între 01.11.2018 – 30.10.2020, de către Fundația Terre des hommes România în parteneriat cu: Fundația Terre des hommes Ungaria, Fundacion Secretariado Gitano din Spania și Afeji din Franța.

Acest document a fost elaborat de: Terre des hommes România

**Bogdan Romanică - Manager proiect
(coordonator cercetare, dr. în sociologie)**

**Oana Ghiocșa - Expert educational
(asistent cercetare)**

**Marius Cernușcă - Expert cercetare de teren
(asistent cercetare)**

Octombrie 2019

Evaluarea nevoilor de formare ale profesorilor cu privire la (re)integrarea copiilor de etnie roma în sistemul educațional din România

Raport de cercetare

(realizat în cadrul proiectului “MISTO AVILEAN
(in Romani, Welcome) Migration = Integration: Service Transfer Optimisation — MISTO”
finanțat de Uniunea Europeană
prin Programul Drepturi, Egalitate și Cetățenie (2014-2020)
prin contractul 809784 - MISTO - REC-AG-2017/REC-RDIS-DISC-AG-2017)

(acest document constituie Livrabilul D.3.5. - D.27 Evaluarea nevoilor Romania
Activitatea nr. 3. Întărirea capacității specialiștilor în educație)

**Acest raport a fost realizat de
Fundația Terre des hommes România**

Bogdan Romanică - Manager proiect (coordonator cercetare, dr. în sociologie)

Oana Ghiocă - Expert educațional (asistent cercetare)

Marius Cernușcă - Expert cercetare de teren (asistent cercetare)

**Octombrie
2019**

Cuprins

I. CONTEXT	4
II. OBIECTIVELE STUDIULUI	5
III. METODOLOGIE	6
IV. ACOPERIRE GEOGRAFICĂ.....	7
V. DIFICULTĂȚI ÎNTÂMPINATE DE CĂTRE ELEVI / PROFESORI	10
VI. RELAȚII TENSIONATE ÎNTRE ȘCOLI ȘI PĂRINȚI ROMA	13
VII. METODE EDUCATIONALE SPECIALE PENTRU ELEVI ROMI?.....	19
VIII. EXPUNEREA PROFESORILOR LA CAZURILE DE COPII MIGRANȚI	25
IX. EXPERIENȚE ANTERIOARE DE FORMARE DESPRE ETNIA ROMA	27
X. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	30
ANEXA 1 – GHID PENTRU INTERVIU SEMI DIRECTIV / FOCUS GRUP	36
ANEXA 2 – FORMULAR CHESTIONAR (VERSIUNE PRINTATĂ).....	41
ANEXA 3 – FORMULAR CHESTIONAR (VERSIUNE ONLINE)	46

Evaluarea nevoilor de formare ale profesorilor cu privire la (re)integrarea copiilor de etnie roma in sistemul educațional din România

ABSTRACT

Raportul de cercetare este elaborat în cadrul unui proiect de intervenție, ca suport pentru organizarea și furnizarea unui Program de consolidarea a capacității profesorilor de a contribui la integrarea școlară a elevilor de etnie roma și mai ales a celor migrați sezonier în străinătate alături de familiile lor. Raportul dezvoltă mai curând o abordare practică decât academică. El sintetizează informații culese pe bază de interviuri și focus-grup-uri cu 35 de cadre didactice, directori și alți specialiști în educație precum și printr-un chestionar online completat de 116 cadre didactice din școli cu cel puțin 50 de elevi de etnie roma la nivel național. Raportul realizează o sinteză cuprinzătoare și o analiză aprofundată ale mărturiilor culese de la specialiști cu experiență.

Principalele dificultăți enunțate de cadrele didactice implicate în studiu și pentru care solicită sprijin extern sunt legate de relația dintre profesori-părinți, școală-comunitate de etnie roma. Alte probleme amintite de cadrele didactice sunt cele metodologice. Deși obligate adesea să se implice în educarea unor grupuri dezavantajate (copii de etnie roma în acest caz), cadrele didactice nu dispun de metode specifice (complementare, suplimentare) și dezvoltă în timp metode personale, locale, neverificate și nevalidate de rezolvare ad-hoc a unor situații problematice. Aceste metode personale locale reprezintă o experiență practică valoroasă dar, în același timp, un risc de perpetuare neintenționată a unor prejudecăți și stereotipuri dăunătoare pe termen mediu și lung. Cadrele didactice se vad nevoite adesea să dezvolte, pe lângă funcția de bază educațională și o funcție de asistent social comunitar. Asumarea acestui rol însă ridică semne de întrebare și riscuri cu privire la legitimitatea acțiunilor lor în comunitate.

În concluzie, deși foarte experimentați în educarea elevilor de etnie roma, participanții la studiu resimt nevoia discutării și validării metodelor practice dezvoltate în timp, precum și nevoia transferării și schimbului de experiențe între specialiști în vederea validării reciproce a experiențelor proprii. Cadrele didactice își recunosc competențele limitate în domenii precum cultura și organizarea socială a comunităților roma, metode de educare a copiilor de etnie roma, ca persoane defavorizate, metode de comunicare și cooperare cu părinții acestora, legislație națională și europeană anti-discriminare, dar manifestă și dorința de a-și completa și valida experiențele practice în contexte formale de dezbateri și formare profesională. În acest sens, prezentul studiu prezintă un set de concluzii și recomandări utile pentru un program de formare a cadrelor didactice în cadrul proiectului MIȘTO AVILEAN! dar și pentru alte programe de formare organizate la nivel instituțional pentru școli cu o participare ridicată a elevilor de etnie roma, ca persoane defavorizate.

I. CONTEXT

Prezentul raport a fost realizat ca parte a proiectului "MISTO AVILEAN (in Romani, Welcome) Migration = Integration: Service Transfer Optimisation — MISTO" finanțat de Uniunea Europeană prin Programul Drepturi, Egalitate și Cetățenie (2014-2020) prin contractul 809784 - MISTO - REC-AG-2017/REC-RDIS-DISC-AG-2017.

Proiectul este implementat timp de 24 de luni, între 01.11.2018 - 30.10.2020, de Fundația Terre des hommes România în parteneriat cu: Fundația Terre des hommes Europa (Ungaria), Fundación Secretariado Gitano în Spania și AFEJI în Franța.

Obiectivul proiectului constă în sprijinirea integrării / reintegrării copiilor de etnie roma în sistemul de educație școlară în cazul familiilor emigrate sezonier sau permanent pentru muncă în străinătate, în special în Franța și Spania.

Principalele etape și mijloace pentru realizarea acestui obiectiv sunt:

1. Derularea unei cercetări empirice pentru identificarea obstacolelor cu care se confruntă grupul țintă în (re)integrarea școlară (probleme administrative instituționale / prejudecăți și stereotipuri etc.).
2. Crearea unui mecanism de cooperare între instituții de învățământ din România, Franța și Spania.
3. Instruiri directe și online cu personal din 40 de unități școlare: 20 din România, 10 din Franța și 10 din Spania.
4. Campanii de promovare a (re)integrării copiilor de etnie roma în școli din România, Spania și Franța.

Beneficiarii proiectului:

- 570 specialiști în educație
- 200 copii de etnie roma

Rezultatele proiectului:

- Un mecanism transnațional de cooperare ce conectează **40 de școli**
- Capacitate crescută a **570 de specialiști în educație** în a furniza educație continuă și nediscriminatorie către copiii de etnie Roma în migrație internațională,
- O conștientizare crescută în rândul specialiștilor în educație cu privire la drepturile persoanelor de etnie roma și cu privire la **povești de succes** ale copiilor de etnie roma în educație,
- Integrarea cu succes în educație continuă pentru **200 de copii de etnie roma**.

II. OBIECTIVELE STUDIULUI

Prezentul studiu a fost elaborat pentru o mai bună înțelegere a provocărilor actuale cu care se confruntă cadrele didactice în eforturile de integrare a elevilor de etnie roma reîntorși din străinătate în sistemele educaționale din țările în care migrează sau în țara de întoarcere, dacă este cazul.

Având în vedere acoperirea internațională a proiectului, vizând țări precum România (ca origine a migrației), Franța și Spania (ca țări de destinație), cercetarea privind necesitățile cadrelor didactice se fundamentează pe trei studii naționale și un raport comun care rezumă și compară rezultatele obținute în România, Franța și Spania.

Această lucrare reprezintă doar studiul realizat la nivel național, în România.

Analiza nevoilor de formare a fost structurată pe o serie de teme principale:

DIFICULTĂȚI ÎNTÂMPINATE DE ELEVII / PROFESORII

1. Care sunt principalele dificultăți cu care se confruntă elevii de etnie roma în școli, în general?
2. Care sunt principalele dificultăți cu care se confruntă profesorii, în educarea elevilor de etnie roma, în general?

METODE EDUCAȚIONALE SPECIALE PENTRU ELEVII DE ETNIE ROMA?

3. Elevii de etnie roma, ca persoane defavorizate, necesită metode speciale de educare?
4. Există metode speciale utilizate în școli în lucrul cu elevi de etnie roma, ca persoane defavorizate?
5. Există metode speciale folosite de profesori în educarea elevilor de etnie roma, ca persoane defavorizate?

EXPUNEREA PROFESORILOR LA CAZURILE DE MIGRAȚIE A COPIILOR DE ETNIE ROMA

6. Cât de frecvente sunt, în experiența profesorilor, cazurile de migrație externă a elevilor de etnie roma?
7. Care sunt principalele dificultăți administrative cu care se confruntă profesorii atunci când întâlnesc astfel de cazuri?

EXPERIENȚE ANTERIOARĂ DE FORMARE CU PRIVIRE LA ELEVII DE ETNIE ROMA

8. Au participat vreodată profesori la cursuri cu privire la elevi de etnie roma reveniți din străinătate, ca și persoane defavorizate?

AUTO-EVALUAREA PROFESORILOR CU PRIVIRE LA TEMATICA EDUCAȚIEI ELEVILOR DE ETNIE ROMA

9. Cum își evaluează profesorii propriul nivel de cunoștințe pe diverse teme posibile de formare?

NIVELUL DE INTERES AL PROFESORILOR CU PRIVIRE LA TEMATICA EDUCAȚIEI ELEVILOR DE ETNIE ROMA

10. Care este nivelul de interes al cadrelor didactice cu privire la posibilele teme de instruire legate de copiii de etnie roma?

Rezultatele studiului sunt utilizate pentru a pune bazele unui Program de întărire a capacității profesionale adresat unui număr de 10 specialiști în educație din România. Aceștia vor fi pregătiți ca formatori pentru alți 100 de profesori. Tot pe baza studiului vor fi organizate webinarii cu cel puțin 120 de participanți în România, cu scopul de a contribui la creșterea capacității lor de a aborda cazuri dificile de integrare școlară a elevilor de etnie roma, dar și a capacității lor de a aborda cazurile elevilor romi care pleacă din sau se întorc la școlile din România.

În acest sens, concluziile studiului vor fi orientate teoretic și practic către sprijinirea organizării acestor intervenții adresate profesorilor din România care lucrează în școli cu un număr semnificativ de elevi de etnie roma.

III. METODOLOGIE

Studiul realizat în România a fost conceput pe baza datelor disponibile despre grupul țintă, respectiv profesorii care lucrează în școli cu o prezență ridicată a elevilor de etnie roma. Disponibilitatea datelor a structurat într-o proporție semnificativă conținutul raportului.

În ceea ce privește partea calitativă studiului, au fost realizate 10 focus grupuri și interviuri în lunile iunie și iulie cu 35 de specialiști care au experiență în educația școlară cu elevi de etnie roma și cu 10 membri ai unor familii de etnie roma din trei județe ale României. Datele calitative colectate au constituit, de asemenea, baza unei analize extinse privind obstacolele împotriva (re)integrării elevilor de etnie roma în școlile din România, odată cu întoarcerea lor la finalul perioadei de migrație temporară în Franța și Spania. În același timp, aceste interviuri au oferit informații cu privire la provocările educaționale și metodele locale de abordare a acestora dezvoltate de școli sau de profesori la nivel individual. Eșantionul de participanți la studiul calitativ a fost format din profesori și directori de școală precum și din inspectori școlari județeni specializați în minorități (a se vedea Anexa 1 - Ghid de interviu / focus grup).

În ceea ce privește partea cantitativă a studiului, un chestionar online a fost distribuit cu scopul de a identifica subiectele generale care trebuie abordate în diferite etape ale unui Program de întărire a capacității cadrelor didactice (formare cu 10 profesori, seminare de diseminare în 10 școli cu alți 100 de profesori și webinarii cu cel puțin 120 de participanți în România). Chestionarul online a putut fi realizat datorită disponibilității unei baze de date constituite cu sprijinul Ministerului Educației Naționale din România. Astfel, s-a reușit contactarea unui grup mare de școli, fiecare înregistrând cel puțin 50 de elevi de etnie roma (a se vedea **Anexa 2 și 3 pentru chestionarul online** utilizat în studiul cantitativ).

Baza de date cu potențiali participanți la studiul online a cuprins 272 de școli din 16 județe (din cele 41 de județe ale României). Baza de date a cuprins, de asemenea, datele de contact ale directorilor școlilor, ale profesorilor de limbă romani și ale mediatorilor școlari. Chestionarul online a fost distribuit în total către 314 persoane: 252 directori de instituții de învățământ, 41 de mediatori școlari și 21 de profesori de limbă romani.

Chestionarul online a fost testat în prealabil cu 30 de profesori, care au participat inițial la cercetarea calitativă bazată pe focus-grupuri și interviuri, pentru a verifica claritatea și coerența întrebărilor. Timp de o săptămână, sondajul online a fost completat de persoanele din baza de date disponibilă care au fost invitate să participe la studiu. Au fost colectate 116 răspunsuri, reprezentând 37% din grupul țintă inițial.

Rata mare de răspuns la chestionar (mai mult de o treime din populația investigată) indică faptul că tematica propusă și proiectul în sine au ridicat interesul profesorilor care lucrează cu elevi de etnie roma în România.

Completarea chestionarului a fost anonimă, acesta fiind administrat prin intermediul platformei Google forms, asigurând astfel încrederea participanților. Cu toate acestea, la sfârșitul chestionarului, fiecărui respondent i-a fost oferită opțiunea de a-și furniza datele de contact, prin care și-a putut manifesta disponibilitatea de a fi contactat pentru noutăți și pentru oportunități de implicare directă în cadrul proiectului. Din 116 persoane care au completat chestionarul online, 99 de respondenți și-au oferit datele de contact, manifestând astfel **un nivel mare de încredere și interes față de proiect**.

În ceea ce privește experiența de predare a respondenților în clase cu elevi de etnie roma, 113 din 116 respondenți au declarat că dețin experiență anterioară în astfel de contexte. Răspunsurile au fost primite din partea cadrelor didactice care dețin deja cunoștințe practice pe teme abordate în cadrul chestionarului, indicând **calitatea de specialiști în domeniu a respondenților**.

IV. ACOPERIRE GEOGRAFICĂ

Studiul pentru analiza nevoilor de formare ale cadrelor didactice din România reprezintă doar o parte a unui studiu mai larg realizat în alte două țări partenere: Franța și Spania. Chiar dacă subiectul principal este același (copiii de etnie roma plecați în străinătate și obstacolele cu care se confruntă elevii și profesorii în integrarea școlară), perspectivele sunt diferite de la o țară la alta.

România este o țară de plecare, de unde începe procesul de migrație și unde cei plecați se întorc periodic sau permanent. În cazul României, tema studiului este legată în mare parte de problemele întâmpinate de profesori în lucrul cu elevii de etnie roma și în facilitarea **reintegrării lor în instituțiile de învățământ după migrare**.

Franța și Spania sunt abordate mai ales ca țări de destinație pentru migrația copiilor de etnie roma. Pentru fiecare țară sunt elaborate rapoarte de studiu distincte. Cele trei rapoarte reprezintă baza unei analize integrate privind nevoile cadrelor didactice legate de (re)integrare școlară a elevilor de etnie roma.

Țări de migrație a copiilor de etnie roma abordate în cadrul studiului

Țară de plecare: ROMÂNIA

Țări de destinație: FRANȚA ȘI SPANIA

Figura 1. Țări de origine / destinație ale copiilor de etnie roma în migrație

(În harta de mai sus, Ungaria este reprezentată indicând implicarea în proiect a unui al patrulea partener, Terre des hommes Europa localizată în Ungaria, coordonând în principal acțiuni în domeniul comunicării.)

Prezentul raport este realizat doar în baza datelor colectate în România, ca țară de plecare pentru persoanele emigrate și ca țară de întoarcere în urma unor perioade de migrație temporară.

În harta de mai jos este reprezentat grafic **gradul de acoperire a chestionarului online**. Grupul de 116 respondenți din 54 de școli și 21 de județe reprezintă **un număr semnificativ de specialiști** ale căror opinii trebuie luate în considerare. Toți aceștia sunt profesioniști cu experiență în predarea la clase cu elevi de etnie roma și toți sunt suficient de implicați și receptivi la acest subiect, alocându-și timpul necesar și arătându-se disponibili pentru a completa chestionarul online. Mai mult, cei 116 respondenți reprezintă un grup activ de specialiști în educație, 85% dintre aceștia oferindu-și datele de contact pentru a fi informați și implicați în viitoarele intervenții ce vizează grupul copiilor de etnie roma reîntorși din străinătate.

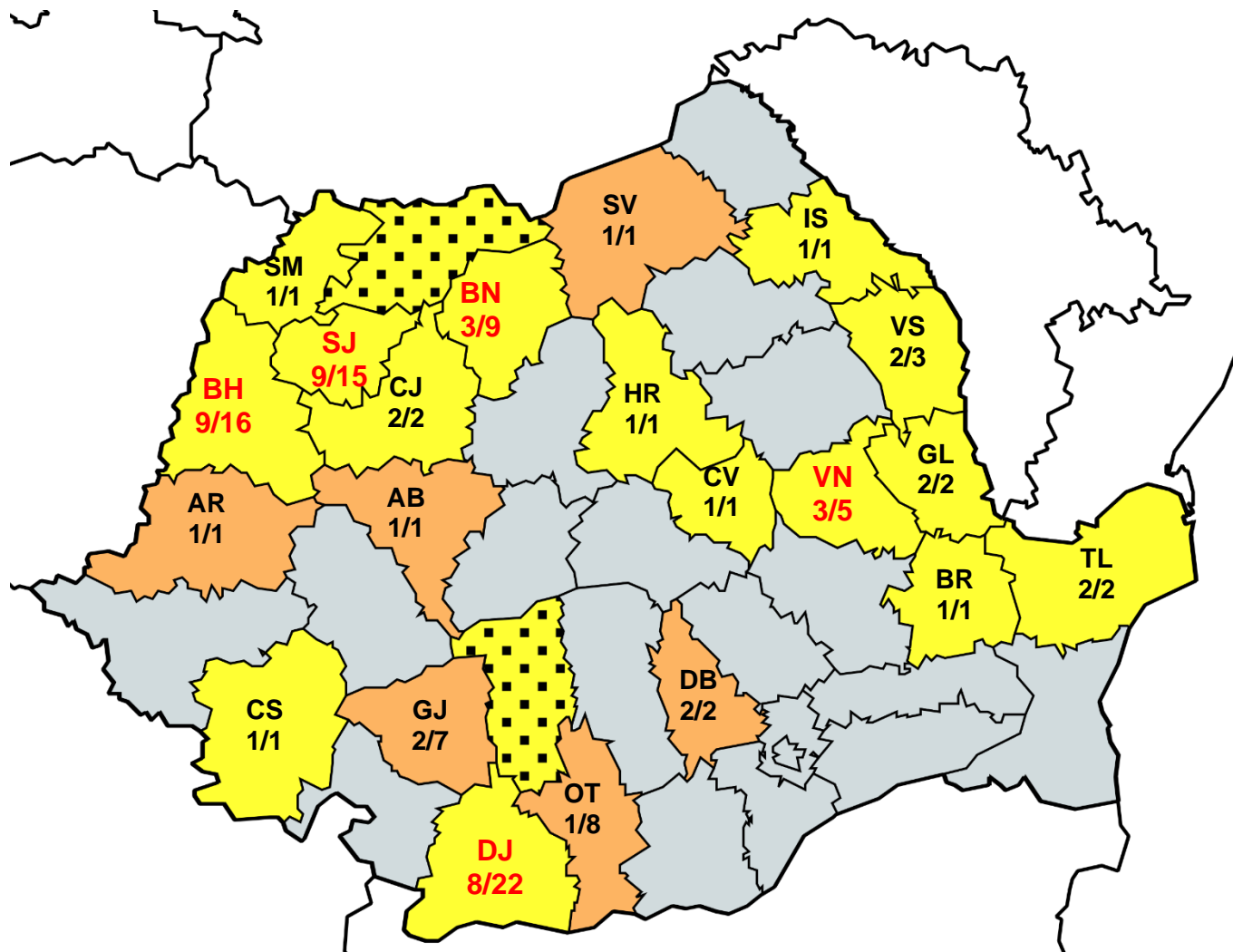

Figura 2. Județe acoperite de studiu (Legendă: codurile județelor, numărul de școli/profesori care au răspuns la chestionarul online și care sunt interesați în a fi implicați în proiect)

În harta de mai sus sunt reprezentate cele 21 de județe din România acoperite de studiu. Județele marcate în galben sunt cele vizate inițial, iar cele în portocaliu sunt județele care au oferit răspunsuri, chiar dacă chestionarului nu a fost distribuit niciunei școli din județele respective. Acest lucru se explică prin faptul că respondenții au fost încurajați să împărtășească link-ul către chestionarul online în propriile rețelele profesionale.

Numerele alocate fiecărui județ reprezintă numărul de școli și numărul de profesori care au oferit răspunsuri la chestionarul online. Aceste date sunt foarte importante, deoarece **respondenții sunt posibili beneficiari ai Programului de consolidare a capacității profesorilor** organizat în cadrul proiectului. Datele de contact oferite de un număr de 99 respondenți vor fi utilizate pentru a promova activitățile viitoare cuprinse în cadrul proiectului, inclusiv procedurile de selecție pentru 10 profesori care vor fi implicați în Programul de consolidare a capacității oferit profesorilor prin proiect.

Tabelul de mai jos prezintă date referitoare la județe și școli reprezentate în studiu de către profesorii care au completat chestionarul online. Au fost marcate cu galben județele vizate inițial, iar cu portocaliu județele unde au fost oferite răspunsuri bazate pe diseminarea spontană a informațiilor.

Județ	Cod	Număr de școli vizate	Număr de elevi roma în școlile vizate	Numărul școlilor care au răspuns	Numărul profesorilor care au răspuns
ALBA	AB	.	.	1	1
ARAD	AR	.	.	1	1
BIHOR	BH	52	8444	9	16
BISTRITA-NASAUD	BN	15	2221	3	9
BRAILA	BR	11	1372	1	1
CARAS SEVERIN	CS	3	166	1	1
CLUJ	CJ	24	2037	2	2
COVASNA	CV	20	4105	1	1
DOLJ	DJ	17	2673	8	22
DAMBOVITA	DB	.	.	2	2
GALATI	GL	16	2939	2	2
GORJ	GJ	.	.	2	7
HARGHITA	HR	20	2769	1	1
IASI	IS	6	990	1	1
MARAMURES	MM	3	.	.	.
OLT	OT	.	.	1	8
SALAJ	SJ	30	166	9	15
SATU MARE	SM	7	2037	1	1
SUCEAVA	SV	.	.	1	1
TULCEA	TL	7	4105	2	2
VALCEA	VL	14	2673	.	.
VASLUI	VS	10	2939	2	3
VRANCEA	VN	17	2769	3	5
Alții (nespecificat)		.	.	.	14
TOTAL		272	42405	54	116

Tabel 1. Acoperirea geografică a studiului cantitativ

Nivelul ridicat de participanți la studiu (rata de răspunsuri de 37%), nivelul ridicat de competență al respondenților (97% dintre respondenți au experiență de predare în clase cu elevi de etnie roma), nivelul ridicat de interes (rata de 85% a respondenților furnizând date de contact pentru implicare viitoare în proiect) indică faptul că **populația studiată este constituită dintr-un grup semnificativ de profesioniști ale căror cunoștințe și opinii trebuie luate în considerare**. Mai mult, trebuie observat faptul că 15 dintre respondenți au inițiat o comunicare spontană prin e-mail și telefonic cu echipa de proiect pentru a solicita mai multe informații și pentru a-și manifesta interesul față de proiect. **Chiar dacă eșantionul nu poate fi considerat statistic reprezentativ la nivel național, acesta poate fi considerat semnificativ și consecvent, implicând specialiști cu experiență în integrarea școlară a elevilor de etnie roma.**

Notă referitoare la datele statistice utilizate. Numărul de elevi de etnie roma înregistrați într-o școală sau alta nu face obiectul unor statistici oficiale. Cu toate acestea, inspectoratele școlare județene, prin inspectorii pentru minorități, colectează informații despre elevii de etnie roma înscriși în școli. Aceste informații sunt, în cea mai mare parte, approximate de către cadre didactice în fiecare școală, pe baza cunoștințelor lor despre locul de reședință al elevilor.

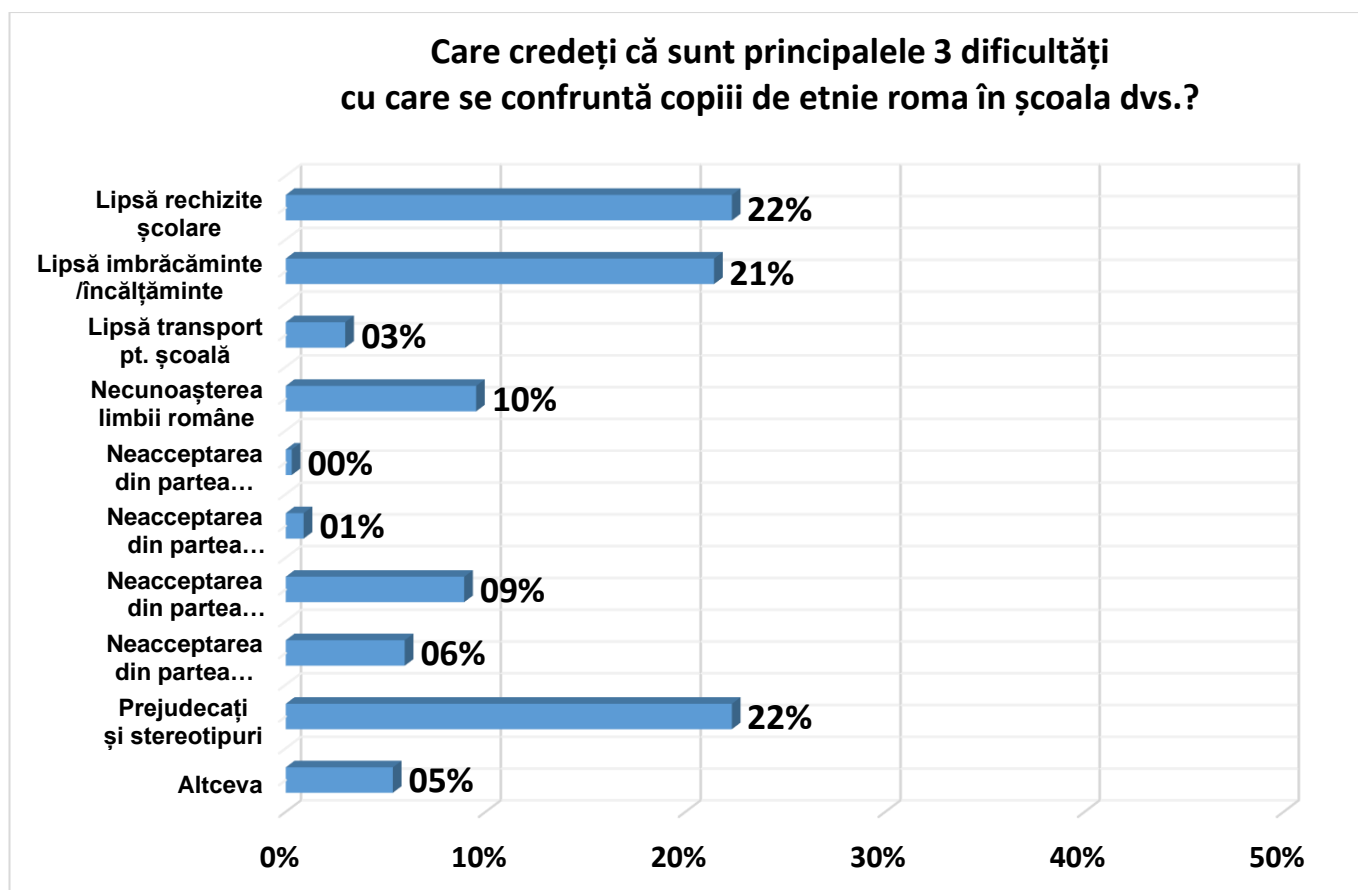
Singurele informații oficiale se bazează pe cererile formulate de unii părinți pentru organizarea de cursuri de limbă Romani, informații care stau la baza alocării fondurilor către școli pentru a angaja profesori de limbă romani sau mediatori școlari. Acest tip de informații nu reflectă însă populația efectivă a elevilor de etnie roma din școli.

V. DIFICULTĂȚI ÎNTÂMPINATE DE CĂTRE ELEVI / PROFESORI

Problemele educaționale care pot apărea în școlarizarea elevilor de etnie roma sunt generate **într-un câmp multilateral de inputuri, atracții și respingeri**, ceea ce duce la situații tensionate și frustrante pentru toate părțile implicate: elevii de etnie roma, părinții lor și comunitatea din care fac parte pe de-o parte și profesorii, ceilalți elevi și părinții acestora pe de altă parte. Astfel, dificultățile pot apărea într-o parte a relației educaționale, însă rezonează de ambele părți ale câmpului, afectând negativ toți actorii implicați. Așadar, dificultățile elevilor romi devin dificultăți ale profesorilor și școlilor. Spre exemplu, absența sau abandonul școlar al elevilor nu poate fi obiectul indiferenței profesorilor sau al instituției de învățământ, deoarece o reducere a numărului de elevi poate duce la finanțări diminuate și la reducerea numărului de profesori alocați unei anumite unități școlare. Atunci când o școală este frecventată în proporție mare de elevi de etnie roma, fenomenele de abandon școlar pot avea consecințe foarte concrete și practice asupra întregii resurse materiale și umane a școlii.

Pe baza datelor de tip cantitativ, colectate prin chestionarul online, putem indica câteva concluzii.

Graficul de mai jos evidențiază două probleme majore cu care se confruntă copiii de etnie roma din școlile din România: **probleme materiale** (lipsa rechizitelor, a îmbrăcăminte și încălțăminte adecvate) și **probleme relaționale** - legate de prejudecăți și stereotipuri, evidențiate și prin respingerea manifestată de alți elevi și de către părinții acestora.

Grafic 1. Principalele 3 dificultăți întâmpinate de elevii de etnie roma în școli

Prima serie de probleme cu care se confruntă elevii de etnie roma în școli, **cea legată de problemele materiale**, nu face obiectul metodelor educaționale utilizate de către profesori în activitățile lor zilnice. Problemele de aprovizionare trebuie să fie abordate de reprezentanți ai serviciilor sociale, ONG-uri, autorități locale și centrale, constând în furnizarea de suport material suplimentar acolo unde este necesar (rechizite școlare și îmbrăcăminte) și, în general, îmbunătățirea condițiilor de viață ale comunităților de romi. Programele locale de donații pot fi inițiate de profesori și școli pentru copiii de etnie roma care au nevoie de acest ajutor material. Din punctul de vedere al unui Program de consolidare a capacității profesorilor, acest tip de probleme nu pot fi abordate în cadrul proiectului MISTO AVILEAN!

O a doua serie de probleme cu care se confruntă elevii de etnie roma în școli, **problemele relaționale**, își au originea în educația de bază care generează prejudecăți și stereotipuri legate de populația roma sau legate de populația și instituțiile majoritare. În comparație cu problemele materiale, cele relaționale pot fi abordate prin educația școlară. Școala ca instituție poate juca un rol în corectarea percepțiilor false sau nejustificate ale elevilor și părinților, atât ale celor de etnie roma, cât și ale celor majoritari.

Din perspectiva unui Program de consolidare a capacității, ar fi util ca **profesorii să învețe cum să contracareze manifestarea și exprimarea prejudecăților și stereotipurilor** cu privire la toate părțile implicate. Dacă activitățile educaționale organizate de către profesori în școli au o dimensiune individuală pronunțată, acestea au și o dimensiune socială sau relațională. Alături de activitățile didactice solicitate prin programele de învățământ ale Ministerului Educației, un număr mare de activități non formale și extra-curriculare pot fi organizate în clase cu elevi romi și non-romi, cu impact pozitiv asupra relațiilor interetnice (comunicare și percepție). Succesul unor astfel de activități poate duce, în timp, la eroziunea percepțiilor negative din ambele părți. Mai mult, acestea pot deveni baza formelor indirecte de educare a părinților. Implicarea acestora ca organizatori activi sau spectatori pasivi ai activităților non formale și extra-curriculare ale elevilor poate contribui la diminuarea impactului negativ al prejudecăților și stereotipurilor.

În România, activitatea profesorilor este structurată prin **programa educațională**, în baza căreia își organizează programul zilnic, obiectivele periodice și întreaga activitate școlară. Unele dintre aceste activități educaționale pot contribui, prin organizarea lor, la diminuarea răspândirii prejudecăților și stereotipurilor, prin mobilizarea, nu numai a conținutului educațional, dar și a conținutului relațional, social. Ne putem gândi la distribuția fizică a elevilor în clase, la modul în care sunt organizate diferite echipe de elevi, la tematicile discuțiilor desfășurate în clase.

În același timp, în activitatea profesorilor există **spații și perioade de timp pentru activități non formale și extra curriculare**. În acest sens, profesorii pot fi instruiți să le folosească pentru diminuarea percepțiilor și reprezentărilor interetnice negative. Departe de a fi o instituție social / relațional pasivă, școala are un rol crucial în formarea opiniilor, atitudinilor și acțiunilor elevilor și părinților.

Din perspectiva unui Program de consolidare a capacității, este important ca **profesorii să dobândească un set extins de metode și ghiduri pentru activități care provoacă prejudecăți și stereotipuri**, astfel încât să poată acționa ca agenți ai schimbării în rândul elevilor și în rândul părinților, direct sau indirect.

Studiul calitativ pe bază pe focus grupuri și interviuri a furnizat informații scăzute sau indirecte legate de prejudecăți și manifestarea stereotipurilor în școli.

Discriminarea directă sau respingerea copiilor de etnie roma din partea profesorilor sau a școlilor este dificil de identificat în propriile lor discursuri. 22,3% (a se vedea Graficul nr. 1, de mai sus) dintre cadrele didactice participante la chestionarul online indică faptul că „stereotipurile și prejudecățile” reprezintă o sursă importantă de probleme cu care se confruntă elevii de etnie roma. În același timp însă, atât în cadrul interviurilor față în față, cât și al focus-grupurilor, aceiași profesori tind să reducă la minimum contribuția mediului școlar la aceste probleme.

Chiar dacă ei (copiii romi) fac clasele 1-4 la ei în comunitate, și apoi vin aici, la liceu, noi nu am făcut niciodată diferența. Nu am avut niciodată probleme să se simtă excluși, discriminați. Cred că avem în fiecare clasă copii de etnie roma. Ca și ceilalți, avem și copii cuminiți, și copii serioși cu care poți să stai de vorbă și care participă la activități, sunt și copii care nu. Oricum, implicarea părinților contează foarte mult. E un aspect important, care face diferența în comportamentul copiilor și în rezultatele din clasă.

Din discursul profesorilor rezultă faptul că diferența în performanța școlară a elevilor este determinată, nu de etnie, ci de nivelul de implicare al părinților în educația copiilor lor.

Cu toate acestea, **prejudecăți sunt exprimate și de către profesori în cadrul unor judecăți aparent obiective**. Este dificil de stabilit cât de multe dintre acestea sunt descrieri ale unor date statistice (performanță educațională scăzută a elevilor de etnie roma) și cât sunt stereotipuri construite, care alimentează diferite atitudini ale profesorilor atunci când relaționează cu elevi de etnie roma. În discursul cadrelor didactice, am constatat de mai multe ori o așteptare scăzută cu privire la performanța școlară a elevilor de etnie roma. Acestui fapt i se adaugă problematica educațională specifică a copiilor din familiile sărace, unde educația școlară nu pare a fi o prioritate, după cum menționează profesorii.

În general nu sunt copii foarte buni, cei care pleacă. Adică nu sunt copii care să-i intereseze școala, care să vrea să învețe. În general sunt copii de nivel mai scăzut.

Ei sunt constanți. Nu avem copii cu rezultate spectaculoase care să plece și să revină apoi, să putem spune că nu și-au mai revenit sau invers. Ei sunt constanți. Vin la școală. Promovează de obicei la finalul anului. Sunt probleme doar dacă au lacune deosebite, sau absenteism foarte mare. În ultimul timp, copiii care au venit, nu au avut probleme de genul acesta. Ei sunt mai mult pe linia de plutire.

Judecăți despre așteptările scăzute cu privire la performanța școlară a copiilor de etnie roma sunt mai puțin evidente în discursurile profesorilor, dar sunt totuși prezente, uneori pe baza unor justificări contextuale, alteori nu. În situații dificile, atunci când copiii provin din familii sărace, când sunt implicați în muncă în gospodărie, când au părinți cu un nivel scăzut de educație care nu îi pot ajuta în activitatea școlară sau chiar îi împiedică să frecventeze școala, apare ca fiind rezonabilă așteptarea ca anumiți elevi să beneficieze de șanse mai mici pentru a atinge performanțe școlare ridicate, fără un sprijin extern adecvat. Însă asocierea acestor situații cu etnia roma poate fi interpretată ca prejudecată și stereotip ce pot duce la limitarea mobilizării cadrelor didactice și, în consecință, la diminuarea șanselor de performanță ale elevilor, generând un efect al profeției care se auto-împlinește.

Din punctul meu de vedere, pentru copiii de etnie roma, dacă știu să adune, să știe tabla înmulțirii, să aibă elemente de logică, de judecată, ar fi OK. Dar cred că marea majoritate nu frecventează școala în străinătate. Sau, nici acolo.

Una din școlile abordate prin interviuri activează într-o comunitate foarte dificilă, de tip gheto (adesea marcată de infracționalitate, violență și amenințări la adresa profesorilor), „cel mai periculos loc din Europa”, așa cum este descris de directorul școlii și de către mediatorul roma. În acest caz, așteptările cadrelor didactice privind performanța școlară a elevilor este foarte scăzută. Cea mai mare așteptare pe care o au profesorii este aceea de a reuși să-i motiveze pe copii să învețe cel puțin să scrie și să citească. Singurul mod de a-i motiva este prin argumente practice de genul: „să știe să se descurce, să știe să citească anunțuri în aeroporturi, să știe să se ferească de locuri marcate cu anunțul *pericol*”.

Unii profesori, chiar dacă depun eforturi pentru integrarea elevilor de etnie roma, sunt conștienți și recunosc că există un fenomen generalizat de discriminare a romilor. Profesorii înșiși, chiar și atunci când încearcă să lupte împotriva acestui fenomen, pot și ei contribui cu ușurință la discriminare, la prejudecăți și la reproducerea stereotipurilor. Discriminarea și stereotipurile nu se limitează doar la persoane cu un nivel scăzut de educație. Chiar și persoanele foarte educate le pot practica și exprima, justifica și reproduce, chiar și fără a fi conștiente de acest lucru.

Haideți să spunem lucrurilor pe nume. Și acolo (în străinătate) și la noi, ei (romii) sunt etichetați. Vrem, nu vrem, trebuie să acceptăm faptul că nu sunt priviți ca și ceilalți. Ca și copiii cu dizabilități.

Din punctul de vedere al unui Program de consolidare a capacității, discuțiile și dezbaterile cu profesorii legate de diferența dintre etnie și condițiile sociale și materiale ar putea fi abordate pentru a evita cercul vicios al prejudecăților și stereotipurilor cuprinse în raționări de tipul: „mulți romi sunt oameni săraci; oamenii săraci au dificultăți în a-și susține copiii la școală; elevii din familii sărace au dificultăți la școală; atunci romii au în general dificultăți la școală”. Care parte a acestei judecăți este legitimată de condiția materială și socială a copiilor și a familiilor lor, și care parte a raționamentului este generată nelegitim de prejudecăți? **Auto-interogarea constantă și analiza practicilor, atitudinilor și opiniilor** ar trebui să fie învățate de către profesori, pentru a evita efectele negative ale prejudecăților și stereotipurilor involuntare asupra elevilor.

VI. RELAȚII TENSIONATE ÎNTRE ȘCOLI ȘI PĂRINȚI ROMA

Dificultățile întâmpinate de către elevii de etnie roma în relația cu mediul școlar rezonează în problemele cu care se confruntă atât profesorii, cât și instituțiile de învățământ. Problema majoră cu care se confruntă cadrele didactice în educarea elevilor de etnie roma, ca persoane dezavantajate, este legată de **frecventarea cursurilor școlare (absenteism, abandon școlar)**. Din punctul de vedere al profesorilor, cauza acestor probleme se regăsește în relația părinților de etnie roma cu instituția școlară.

Fie din cauza problemelor materiale și sociale ale familiilor sărace de etnie roma, fie din cauza nivelului scăzut de educație a părinților, fie din cauza unui dezinteres general al părinților și a neîncrederii în școală ca instituție, potrivit specialiștilor intervievați (profesori, directori, inspectori), **părinții sunt cheia principală a întregii dezbateri asupra educației școlare a elevilor de etnie roma**. Din acest punct de vedere, misiunea școlii și a cadrelor didactice devine mai complicată. Absenteismul și abandonul școlar sunt rareori doar la inițiativa „unor copii neastâmpărați”. Potrivit cadrelor didactice, aceste fenomene sunt cauzate, încurajate sau tolerate de către părinți, în special în cazul familiilor de etnie roma, unde copiii sunt fie neglijați, fie subiect al unei supravegheri excesive.

Din perspectiva unui Program de consolidare a capacității profesorilor, ne-am concentrat asupra nevoilor acestora legate de educația elevilor de etnie roma. Dacă cineva ar întreba direct profesorii cu privire la nevoile lor, primul răspuns obținut ar indica **relația profesor – părinte de etnie roma / școală - comunitate roma**. Chiar nu ne-am propus o analiză cantitativă a transcrierii interviurilor, este semnificativ faptul că, în discursurile profesorilor, aproximativ 25% din text este dedicat părinților de etnie roma ca principal „obstacol” sau potențial „facilitator” al educației școlare a copiilor de etnie romă. Relaționarea, comunicarea și cooperarea cu părinții de etnie roma apare în interviurile profesorilor drept cea mai mare barieră în eforturile de a aduce și ține copiii în școli. Sub acest aspect, profesorii cer ajutor:

Cred că cel mai mare ajutor de care am avea nevoie ar fi să conștientizeze părinții că trebuie aduși copiii la școală. Acesta ar fi cel mai mare ajutor pentru noi. Dacă ei ar înțelege că trebuie să-i aducă la școală, pentru noi ar fi mai ușor. Mentalitățile se schimbă în timp, în ani lungi. Dacă s-ar putea lucra cu comunitatea, cu părinții, să conștientizeze acest lucru, ar fi extraordinar. Ei (părinții) nu-și fac planuri (de școlarizare) pentru copii pe perioade lungi. Aici, dacă ne-ar putea sprijini cineva, ar fi bine.

Elevii (de etnie roma și non-roma) reprezintă un grup țintă accesibil profesorilor, care interacționează cu ei într-un timp separat (orele de clasă) și într-un spațiu separat (școala, sala de clasă). Profesorii pot organiza activități educaționale pentru a încerca să modifice opiniile, atitudinile și comportamentele copiilor de ambele părți (minorități și majoritate). Copiii sunt o populație care face obiectul educației legitime din partea profesorilor. În relația cu părinții însă, profesorii pierd avantajul instituțional.

Chiar și așa, această limitare nu duce la demisia școlilor din rolul lor social pe care îl au în relația cu familia. În multe școli, în special în cazul celor care cuprind și elevi defavorizați, profesorii depun eforturi mari pentru construirea unor relații speciale cu familia de etnie roma. În acest sens, vizitele la domiciliu nu sunt neobișnuite. Comunicarea directă cu părinții și chiar controlul la domiciliu al elevilor de etnie roma, direct sau prin vecini, au loc deseori. În școlile cu un număr ridicat de elevi de etnie roma, **profesorii și reprezentanții școlii dezvoltă mai frecvent o dimensiune socială a instituției, alături de cea educațională ca dimensiune principală**.

Deschidere din partea noastră găsesc (părinții). Suntem foarte des în situația de a ne duce noi la poartă și discutăm cu ei. Îți promit pe loc că „Da. Da, facem.” Dar nu fac.

Absenteismul sau abandonul școlar sunt, în multe cazuri, rezultatul unor **situații familiale dificile**, în care neglijența părinților este prezentă în toate dimensiunile vieții copiilor (hrană, adăpost, haine, educație, supraveghere, violență etc.). Aceste cazuri sunt mai frecvente în comunitățile de romi care sunt afectate de sărăcie, lipsă de bunuri materiale și izolare socială. Părinții, fie ei romi sau non-romi, dacă sunt săraci, cu un nivel scăzut de educație și marginalizați se regăsesc mai frecvent într-o relație negativă cu instituția școlară și cu oferta educațională, ceea ce duce la neglijarea copiilor în plan educațional.

Condițiile sociale și nivelul scăzut de educație a părinților sunt, în general, indicate de către profesori ca principală sursă a unei performanțe școlare reduse a copiilor.

Nivelul scăzut de educație a părinților de etnie roma este descris de profesori ca un element blocant în încurajarea aspirațiilor școlare ale elevilor de etnie roma. Părinții consideră că, din moment ce ei au reușit să facă față provocărilor vieții fără educația școlară, același lucru este valabil și pentru copiii lor.

Adevărul este că 90% dintre părinți, sau chiar mai mult, au și ei foarte puțini ani de școală. Sunt foarte săraci și pleacă de sărăcie de aici, și cred cumva că educația copilului trece pe locul doi sau trei. Și de aici pleacă absolut tot.

Este foarte greu de comunicat cu părinții, să știți. Îi trag înapoi părinții. Vine părintele și spune: „Știe să citească și să scrie. Ajunge.”

La clasele mari noi ne confruntăm cu abandonul școlar și cu această mentalitate, că la 14 ani sau la 16 ani le ajunge (școala), sau e prea mult, față de părinții lor care au patru clase. Mentalitatea părinților este piedica noastră cea mai mare în educarea copiilor.

Am preluat 40 de copii în clasa a V-a și am terminat cu 19. Acum mai am doi elevi de etnie roma. După clasa a IV-a începe plecarea. Ei zic că este suficient.

Aici întâlnim acele povești triste ale copiilor cu părinți fără școală sau cu o clasă, două, trei. Poveștile de succes apar la copiii părinților care au făcut opt clase. Eu aici văd lupta.

Nivel redus de educație a părinților, alături de lipsa bunurilor materiale și privarea socială nu reprezintă însă singurele cauze ale unei relații tensionate între profesori și părinți, între școală și comunitate. Ceea ce am identificat în interviurile profesorilor poate fi rezumat sub forma **unei neîncrederi generalizate între cele două părți: profesori - părinți romi, școală - comunitate de romi.**

Pe de o parte, există **o neîncredere generalizată a părinților romi și a comunității în capacitatea școlii de a asigura succesul în viața (bogăție, recunoaștere, prestigiu) copiilor lor.** Absenteismul și abandonul școlar pot fi inițiate, încurajate sau tolerate de părinți „grijulii” care cred că:

- educația școlară este mai puțin utilă decât educația familială sau educația comunitară;
- educația școlară nu este suficient de apropiată de provocările vieții, cărora un copil trebuie să învețe cum să le facă față;
- școala oferă conținut practic scăzut (mai puțin orientat către nevoi de viață imediată);
- școala este un loc periculos, deoarece presupune o perioadă extinsă de lipsă de supraveghere directă a familiei asupra copiilor;
- școala este un loc periculos în care copiii sunt sub supravegherea unor străini;
- școala este un loc periculos în care copiii pot suferi discriminare și marginalizare;
- etc.

Semne ale acestei neîncrederi se regăsesc în discursul cadrelor didactice, mai ales atunci când amintesc faptul că se confruntă cu dificultăți în ceea ce privește convingerea părinților de a-și aduce copiii la școală și faptul că înregistrează reușite doar atunci când pot oferi suficiente dovezi că elevul va fi îngrijit, supravegheat și returnat în aceeași condiție familiei.

„Dimineața, la ora 7.30, mi-l predați mie, pe semnătură, și îl preluați tot pe semnătură.” Din luna noiembrie până în iunie, când a susținut evaluarea națională, asta am făcut în fiecare zi. În pauză venea aici, la mine, în cancelarie. Când se termina pauza, o luau domnul sau doamna profesor și se duceau la clasă. Când se termina ora, mi-o predau înapoi.

La banchetul de final de an, le-am zis: „Pe fată o iau eu și eu v-o aduc. Dar fata trebuie să meargă la banchet” (amintind o situație în care părinții nu voiau ca fata lor să meargă la banchet).

Semnele acestei neîncrederi în capacitatea școlii de a oferi succes în viață se regăsesc în istorisirea unuia dintre respondenți, despre tatăl unui copil care a întrebato pe directoarea școlii câte case, mașini și piscine are și câți ani de studii. Tatăl i-a spus apoi, cu mândrie, că el are suficiente bogății materiale pentru ca el și întreaga familie să trăiască 10 ani, fără să urmeze școala. Dintr-o astfel de perspectivă, școala poate fi considerată cu ușurință ca fiind o capcană pentru copii, unde aceștia pot învăța „lucruri ciudate”, unde pot învăța să nu-și mai respecte familia.

Părinții spun „Dacă eu știu doar să citesc și să scriu, și m-am descurcat ...”?

Nu este posibil ca un copil de nota 10, zece curat, pe merit, să-l retragi de la școală pentru că-i fată, și pentru că dacă învață mai mult de atât n-o mai măriți, și pentru că tu ai nevoie de ea acasă să crească frații mai mici, să-i încalci dreptul la educație.

Dificultățile pe care le au ei la limba română sunt legate și de faptul că părinții sunt analfabeți, se vorbește în limba romani acasă și ei văd modele de succes care nu au nici o legătură cu școala. Asta este partea care ne necăjește pe noi cel mai mult. În primul rând părinții nu își doresc să țină legătura neapărat cu școala, să ne informeze.

Un astfel de raționament nu trebuie tratat cu lejeritate. Neîncrederea în capacitatea școlii de a asigura succes sigur și rapid în viață nu se regăsește doar în comunitățile de etnie roma. În societatea liberală românească contemporană, educația de lungă durată nu este o garanție a succesului în viață, din punct de vedere material sau al prestigiului. Mode atractive de succes rapid pun constant sub semnul întrebării **locul instituției de învățământ în societate**. Poate că mulți părinți de etnie roma sunt doar mai pragmatici și se simt liberi să conteste afirmația conform căreia școala reprezintă mijlocul obligatoriu pentru obținerea succesului, bogăției și prestigiului în viață.

Pe de altă parte, există o **neîncredere generalizată a profesorilor și a școlilor în ceea ce privește capacitatea și voința părinților de etnie roma de a-și susține copiii în educația școlară**. Studiul calitativ bazat pe focus grupuri și interviuri este abundent în referințele profesorilor cu privire la părinții de etnie roma ca și cauză a eșecului școlar sau a performanței scăzute a copiilor. Unii dintre respondenții noștri indică condițiile sociale (sărăcie, nivel scăzut de educație a părinților), în timp ce alții indică o așa-numită rezistență comunitară a romilor la educația formală. Din punctul de vedere al profesorilor, părinții romi obstrucționează educația copiilor deoarece:

- *părinții nu înțeleg, nu recunosc și nu acceptă rolul școlii în dezvoltarea copiilor;*
- *părinții înșiși sunt slab educați și limitează perspectiva educației copiilor la propriul nivel de studii;*
- *părinții nu cooperează cu instituția de învățământ pentru a sprijini progresul educațional al copiilor;*
- *părinții nu acceptă caracterul obligatoriu al educației școlare și nu-și aduc copiii la școală;*
- *părinții sunt toleranți cu privire la absențele și abandonul școlar al copiilor;*
- *uneori, părinții chiar interzic copiilor să participe la cursurile școlare, mai ales în cazurile fetelor, după ce ating o anumită vârstă;*
- *părinții învață copiii acasă lucruri care contrazic conținutul educației școlare;*
- *etc.*

Este mai mult o chestiune de etnie. La romi încă nu s-a fixat educația (școlară) ca o componentă importantă în viața copilului. Singurele pârghii prin care mai sunt constrânși să trimită la școală copiii, să conștientizeze importanța educației, sunt faptul că își doresc să obțină carnetul de conducere, ajutorul social, alocația complementară. Cei care au un număr semnificativ de absențe nu mai primesc alocația.

La clasele primare, un părinte nu poate să spună că un copil nu vine la școală pentru că nu vrea copilul. Copilul nu vine la școală pentru că părintele nu l-a adus la școală. El este responsabil să aducă copilul la școală, să îl aducă în clasă și să îl ia înapoi.

Ceea ce le oferim noi la școală este cu totul diferit față de ce văd ei acasă. Cerințele părinților sunt cu totul diferite.

Nu sunt rare afirmațiile profesorilor care indică familiile și comunitățile ca fiind uneori un loc periculos pentru copii. Pe de o parte, potrivit profesorilor, familia de etnie roma prezintă un risc ridicat pentru copii, deoarece nu oferă un context favorabil pentru urmarea unei educații școlare. Pe de altă parte, profesorii își amintesc chiar cazuri tulburătoare cu privire la copii dispăruți, prostituție a minorilor, fete închise la domiciliu. Uneori, profesorii ridică suspiciuni legate de soarta copiilor de etnie roma atunci când migrează în alte țări: cerșit, furt, lipsă de educație școlară și altele.

Dacă această tensiune între profesori și părinți, între școală și comunitate, este amintită constant de către profesori, aceasta nu este prezentată în același mod de către părinții romi. În interviurile cu părinții romi, aceștia prezintă o relație foarte bună cu profesorii și cu școala ca instituție. Ei specifică faptul că elevii sunt aduși la școală și că părinții fac tot posibilul pentru a le asigura participarea la viața școlară. Părinții au cuvinte bune despre profesori și școală, menționând că nu au de ce să se plângă. De asemenea, aceștia subliniază importanța sprijinului financiar și material oferit de către instituțiile statului pentru familiile care își aduc copiii la școală, în România, dar și în alte țări.

Aici, în comunitate, copiii învață, merg la școală. Nu este nevoie să vină învățătorul să-i ia de acasă. Părinții sunt conștienți ca e importantă școala. Părintele încurajează copilul să meargă atât din motivul alocației complementare dar și pentru că e conștient de importanța educației, și pentru că vrea ceva mai bun pentru copilul lui: să nu mai fie nevoit să presteze munci grele sau să plece în afara țării.

La noi, în comunitate, merg toți copiii la școală. Nu abandonează cursurile. Dar, din cauza lipsurilor materiale, părinții sunt nevoiți să plece în afara țării la muncă și să-i ia și pe copii cel puțin două, trei luni de zile și, astfel, întrerup cursurile aici (în România). Însă când se întorc, se întorc la școală în comunitate.

Nu au fost probleme la reîntoarcerea și reînscrierea copiilor în școală. Cei de la școală vorbesc cu noi, ne spun ce trebuie să facem. Noi știm că trebuie anunțat la școală. Dacă știm că trebuie un act, atunci când plecăm, ne anunțăm între noi, suntem uniți, ne ajutăm în comunitate.

Analizând discursurile părinților în ansamblu, trebuie luată în același timp în considerare situația interviului, ca factor distorsionant. Interviurile au avut loc în mediul școlar (săli de clasă), de obicei la invitația mediatorului școlar sau a directorului. Chiar dacă profesorii nu au fost prezenți în timpul interviurilor, prezența cercetătorilor nu a putut fi delimitată în totalitate de activitatea școlară. Părinții nu au putut percepe echipa de cercetare ca un grup de persoane total independente din punct de vedere social, profesional sau etnic. Mai mult decât atât, cercetătorii înșiși nu au putut evita etichetarea lor ca persoane aparținând populației majoritare, cu un nivel mai ridicat al studiilor școlare (studii universitare). Cercetătorii au venit din București, capitala României, neavând o legătură anterioară cu comunitatea, ci doar cea mediată de instituția școlară. Proiectul MISTO AVILEAN și cercetarea în sine au fost introduse anterior pentru a promova (re)integrarea școlară a copiilor de etnie roma în școli. Astfel, **avem motive puternice de a crede că discursul părinților a fost distorsionat inevitabil de contextul interviului.**

Pe de o parte, **discursul părinților** legat de educația școlară a constituit un argument împotriva oricărei etichetări posibile a părinților de etnie roma și a comunității ca „generatori de probleme”. Anticipând cumva plângerile profesorilor legate de relația cu părinții și cu comunitatea, părinții de etnie roma au încercat să-i convingă pe cercetători de contrariul: „nu există nicio problemă; părinții de etnie roma cooperează pe deplin cu școala, respectă regulile instituționale, își încurajează copiii să frecventeze școala; viața grea și privarea de bunuri materiale sunt singurele cauze care duc la absenteism, abandon școlar și migrație.” Atitudinea prudentă și efortul continuu de „a lăsa o impresie bună” în fața cercetătorilor, sunt indicatori ai unei relații tensionate și a unei atitudini marcate de suspiciune. Părinții care au participat la interviuri nu au fost pe deplin confortabili cu privire la situație și la tematică, astfel că au preferat să adopte un discurs pozitiv.

Când profesorii spun că multe lucruri sunt „greșite” în relația cu părinții de etnie roma și cu comunitatea și, în același timp, părinții de etnie roma spun că totul este „bine” în aceeași relație, tindem să concluzionăm că, într-adevăr, există o relație încordată care este ascunsă sau, cel puțin, o diferență majoră de percepție. În acest ultim caz, din punct de vedere al unui Program de consolidare a capacității profesorilor, multiplicarea contextelor de comunicare și interacțiune dintre profesori și părinți ar putea fi un pas benefic.

Pe de altă parte, s-a observat că **discursul cadrelor didactice** a fost mult mai abundent în conținut din cauza poziției lor mai confortabile în situația de interviu. Poziția mai confortabilă este susținută de un nivel ridicat de educație, de obișnuința de a vorbi în public, de statutul de agenți ai educației școlare, de statutul de reprezentanți ai unei instituții și ai unei autorități, de statutul de principală verigă de legătură cu comunitatea și părinții, de statutul de liant între părinți și alte instituții.

Tensionată sau nu, este evident că relația dintre profesori și părinții de etnie roma, dintre școală și comunitatea romă nu funcționează ca în alte școli care se adresează mai mult populației majoritare. **În comunitățile cu populație majoritară, școala se bucură încă de un prestigiu tradițional, iar părinții cred în continuare că frecventarea școlii este mai bună pentru copiii lor decât statul acasă. Dimpotrivă, părinții de etnie romă par să conteste și să pună la îndoială acest prestigiu general acceptat al instituției școlare. Ei ridică întrebări dificile legate de capacitatea școlilor de a modela personalitățile copiilor astfel încât aceștia să poată face față provocărilor pe care le vor întâlni în viață, potrivite pentru atingerea succesului, bogăției și prestigiului.**

Populația majoritară acceptă ideea că școala în general, iar învățământul superior în special, sunt „bune” pentru copii, pentru viitorul lor și pentru succesul lor în viață. Aceeași este și convingerea profesorilor, care o promovează și care chiar „se luptă” pentru această convingere. Dimpotrivă, dacă analizăm poveștile profesorilor, putem concluziona că părinții de etnie roma nu sunt convinși că școala este cea mai bună modalitate de a obține succesul în viață sau, cel puțin, că școlarizarea este investiția majoră și singura care trebuie făcută pentru bunăstarea copiilor.

Pe lângă nemulțumirea generală a profesorilor cu privire la lipsa de implicare și cooperare a părinților în educația școlară a copiilor, putem identifica în discursurile lor o tensiune mai profundă și chiar un anumit grad de revoltă. Analizând discursurile profesorilor, am constatat că, uneori, **relația încordată dintre profesori și părinții de etnie romă, între școală și comunitatea de romi devine o adevărată dispută pentru controlul asupra viitorului copiilor și asupra ținutelor de viață ale acestora.**

M-am întors către părinți. „Nu este doar copilul dumneavoastră. Este și copilul școlii. Cât este acasă, copilul este al dumneavoastră. La școală este copilul școlii.”

Dacă ar fi o școală a părinților, și să-și impună autoritățile punctul de vedere în fața părinților, și să nu facă părinții exact ce vor ei ... Nu este posibil ca un copil de nota zece (zece curat, pe merit) să-l retragi de la școală pentru că-i fată, și pentru că dacă învață mai mult de atât n-o mai măriți, și pentru că tu ai nevoie de ea acasă să crească frații mai mici, să-i încalci dreptul la educație. Părinții îți spun în față, și nu poți face nimic: „Știe să scrie și să citească. Ajunge.” Nu este normal asta.

Legat de problemele cu care ne confruntăm la școală, ar trebui ca factorul decizional să fie școala.

Acest tip de declarații nu sunt generalizate, dar sunt exprimate mai ales de către profesorii care doresc să își exercite profesia „cu dăruire”, urmându-și vocația. Relația cu părinții devine adesea dificil de gestionat, iar profesorii resimt frustrări legate de eforturile lor de a integra copiii de etnie roma în școli. Uneori, ei simt revoltă, alteori trebuie doar să trăiască cu dilema „cine are ultimul cuvânt când vine vorba de educația școlară pentru copii: părinți sau instituție școlară?” **Efortul profesorilor de a aduce copiii de etnie roma la școală este împins cumva prea departe?**

Amintesc de fetele la care am fost acasă, pentru a nu le pierde. Erau închise în casă. La evaluări le-am adus însoțite de părinți, cu școala securizată. Când nu au venit la școală, s-au dus profesorii de matematică, română, biologie acasă la eleve. S-au grupat și au mers la copii acasă. Nu se pot da rețete. Sunt soluții pe care le poți găsi pe moment. Asta a fost soluția mea găsită pe moment.

Profesorii trăiesc cu dilema dac nu cumva eforturile lor pentru asistarea și convingerea părinților de a se implica în activitatea școlară sunt **legitime sau sunt prea intruzive** sau chiar riscante.

Am învățat să lucrez la limita legalității. Să faci cât de mult bine poți, dar fără să-ți faci ție rău.

Există chiar riscul ca eforturile profesorilor să se îndrepte împotriva **drepturilor la identitate culturală și a suveranității familiei**, mai ales atunci când ei se plâng că elevii nu vorbesc bine limba română, deoarece părinții continuă să vorbească limba Romani acasă.

Dificultățile pe care le au ei la limba română sunt legate și de faptul că părinții sunt analfabeți, se vorbește în limba romani acasă și ei văd modele de succes care nu au nici o legătură cu școala.

La un curs ni s-a spus: „Ei (romii) au drepturi pe care nu le puteți încălca: cultura, tradiția nu le puteți încălca.”

Profesorii sunt conștienți, de asemenea, de riscurile unei implicări prea mari în convingerea părinților romi de a comunica și coopera în mod continuu cu școala. Riscul este de a genera o atitudine adversă față de instituția școlară și o percepție a acesteia ca fiind intruzivă și perturbatoare pentru viața familiei și a comunității.

Asta e problemă mare, veche, dintotdeauna. Nu cred că se va sfârși. Școala nu poate interveni foarte mult. Dacă forțezi nota, îl retrage (pe copil), îl ține acasă.

Dar gândiți-vă și din punctul de vedere al familiei. Cine suntem noi să-i spunem familiei cum să trăiască? Dacă ei de sute de ani trăiesc așa, și le-a fost bine, și le merge bine ...

Trebuie să se lucreze foarte mult cu părinții. Când vin părinții aici, noi le luăm numere de telefon. Ei (romii) mai au și chestia asta: nu vor să fie controlați. Când vor să scape, schimbă tot. Într-o lună de zile schimbă toate numerele de telefon. Nu mai avem nici un contact cu ei. Și nici la poartă nu mai răspunde nimeni. Trebuie să treci de nu știi câte ori. Pe urmă afli de la un vecin că nu e nimeni acolo, că nu stă nimeni acolo, că de fapt nici n-au stat niciodată acolo.

Dacă este să rezumăm, se pare că școala dorește să educe „buni cetățeni”, în timp ce părinții vor să le asigure succesul, bogăția și prestigiul în viața copiilor lor. Sunt aceste două obiective contradictorii? Profesorii ar spune că nu. Cu toate acestea, părinții romi nu sunt foarte convingși. Poate că „școala ajută copiii în viață” doar în cazul populației majoritare. Acest aspect se aplică și romilor? Aduce educația egală pentru romi și non-romi succes, bogăție și prestigiu în mod egal? Poate școala să-i convingă pe părinții de etnie roma că respectarea ordinii și cerințelor școlare este cea mai potrivită metodă pentru copiii lor de a atinge succesul, bogăția și prestigiul în viață?

Există o problemă în alinierea viziunilor asupra viitorului copiilor de etnie roma și rolul școlii în cadrul acesteia. Deoarece viitorul nu poate fi garantat de profesori, relația devine o problemă de încredere. Profesorii și instituțiile școlare trebuie să obțină încrederea părinților de etnie roma cu privire la faptul că educația școlară este cel mai bun lucru pe care îl pot oferi copiilor lor. Se poate ca, uneori, acest demers de convingere să se întindă pe parcursul unor generații.

Le-am spus părinților: „Dacă (copiii) vin la școală, promovează. Dacă nu vin la școală ... s-a terminat. Voi n-ați putut să faceți școală la vremea voastră.” Mulți părinți (ai copiilor romi) au vârsta copilului meu. Îmi asum și rolul de părinte, nu doar de director sau de dascăl. „Dacă pentru voi nu s-a putut, pentru că n-au fost condițiile, atunci trebuie să ne ascultați.” Și au înțeles.

În ultimii ani au început să se mai schimbe lucrurile datorită părinților (mai tineri) care mai au ceva școală. Sunt copiii foștilor noștri elevi. Aici apare ceva speranță. Ei vin cu încredere către noi. De multe ori, mulțumirea lor (a părinților tineri, foști elevi) se exprimă în câteva cuvinte: „Îmi țin copilul la această școală pentru că vă cunosc. Dacă nu erați dvs., poate că îl luam (de la școală)”.

Încrederea rezervată a profesorilor în procesul de schimbare i se adaugă conștientizarea dificultăților cu care se confruntă elevii de etnie roma atunci când vin la școală. Mulți dintre aceștia provin din familii sărace, marginalizate și, totuși, unii dintre ei găsesc resursele și motivația de a urma educația școlară.

Avem copii de doctori, de ingineri, de profesori. Dar și copii care mănâncă din gunoarie. Și toți aceștia în aceeași clasă. În afară de trei părinți, părinții celorlalți copii sunt analfabeți. Copii fac un salt enorm. Ei sar câteva generații, atâta timp cât învață să scrie și să citească și pot merge la un examen.

Analizând relatările profesorilor, am constatat că singura modalitate de a-i aduce pe copiii de etnie roma cu școală este de a câștiga încrederea părinților într-un mod foarte personal și direct. **Tensiunile dintre părinți și profesori, dintre comunitate și școală, pot fi reduse prin încredere directă și personală.** Aceasta indică, de asemenea, o neîncredere generalizată a romilor în mediul instituțional. Este această neîncredere justificată sau nu? Ceea ce este important de conștientizat este faptul că această neîncredere este reală. Doar profesorii care se investesc personal în profesie și care investesc părinții de etnie roma cu încredere și respect se pot aștepta la un tratament similar. Părinții de etnie roma nu-și aduc copiii la școală fără asigurări. Ei trebuie convinși personal că o anumită școală și un anumit profesor vor trata bine copilul.

„Știi să scrii?” „Nu.” „Cu litere de tipar? Uite, vezi, de asta trebuie să învețe copilul tău carte.” Odată ce introduci copiii și părinții aici, în cancelarie, le-ai câștigat încrederea. L-ai tratat și pe el cu respect. Este egalul tău. Iar ei îți întorc respectul.

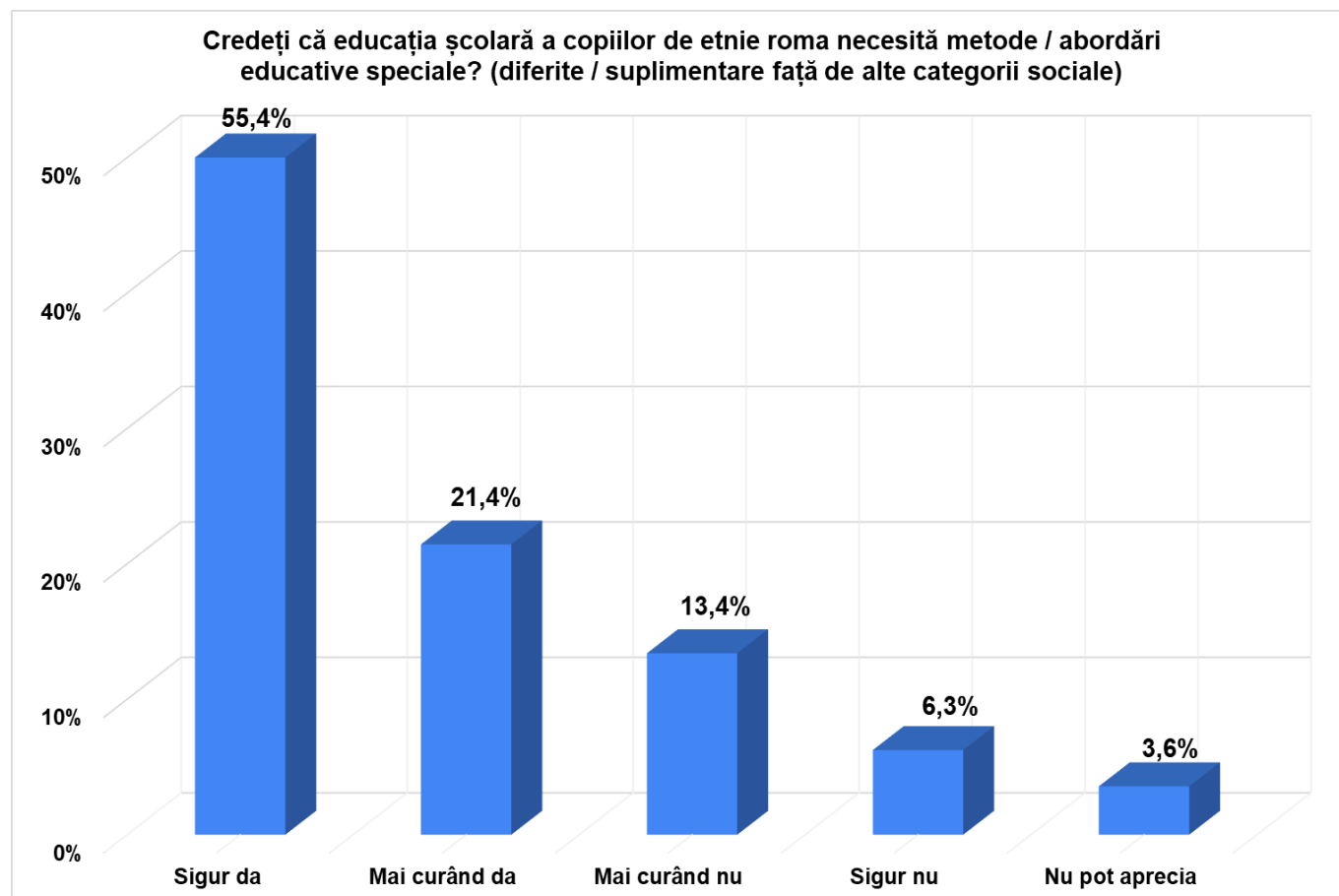
Mulți profesori reușesc să câștige încrederea părinților prin multă muncă și determinare, cu onestitate și dăruire. Dacă majoritatea cadrelor didactice din alte școli se bucură de respectul direct și acordat din oficiu de către elevi și părinții acestora, profesorii care relaționează cu părinții și copiii de etnie roma trebuie să-l câștige și să-l confirme zi de zi. Odată ce le-au câștigat, comunicarea și cooperarea devin posibile și chiar de succes.

La un moment dat, fata îmi spune: „Doamna directoare, tata și mama vor să veniți la un grătar.” Dacă nu mergeam, părinții aceia s-ar fi simțit jigniți. Au făcut multe pregătiri. M-au primit foarte frumos. Respectuoși. M-am simțit tratată ca o prințesă. La banchetul de final de an, le-am zis. „Pe fată o iau eu și eu v-o aduc. Dar fata trebuie să meargă la banchet.”

Când au intrat în aeroport, m-au sunat: „Doamna directoare. Am intrat în țară. Am venit.” Faptul că s-a gândit la școală și că eu trebuie să știu de copiii lui, înseamnă că există respect de ambele părți și câștig pentru unitatea școlară.

VII. METODE EDUCATIONALE SPECIALE PENTRU ELEVII ROMI?

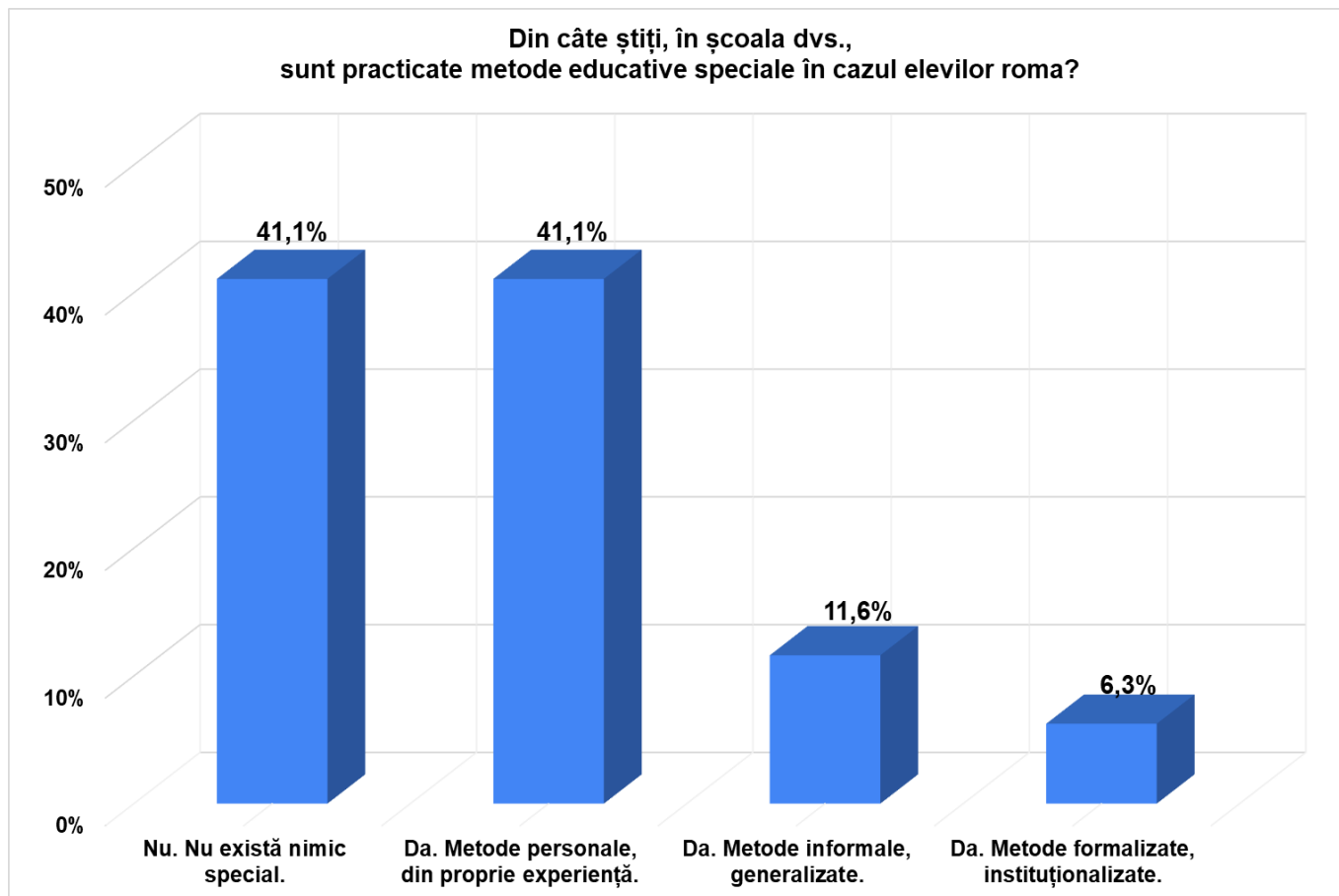
Prezența copiilor de etnie roma în clase necesită abordări și metode educative speciale? Întrebarea în sine cere o analiză cu privire la legitimitatea sa. Pe lângă programa specială adresată copiilor de etnie roma, prin care se solicită învățarea limbii romani, orice metodă de educație special concepută pentru elevii de etnie roma, sau pentru orice altă minoritate etnică, include ipoteza că aceștia sunt, ca elevi, diferiți de ceilalți elevi. Cu toate acestea, întrebarea rămâne legitimă dacă avem în vedere faptul că elevii de etnie roma fac parte din categoria persoanelor defavorizate și că sunt inserate într-o relație specială cu instituția școlară. În această cheie recomandăm interpretarea răspunsurilor profesorilor la întrebările de mai jos.

Grafic 2. Elevii de etnie roma, necesită metode speciale de educație?

Prin „metode speciale” respondenții indică nevoia de acțiuni alternative sau suplimentare care să fie puse în practică pentru a compensa dezavantajele suferite de elevii de etnie roma în cariera educațională.

În acest context, nu este surprinzător faptul că majoritatea profesorilor, care au deja experiență de a preda în clase cu elevi de etnie roma, indică necesitatea unor asemenea metode alternative, complementare. Peste 3/4 din populația investigată prin chestionarul online a indicat nevoia unor asemenea metode speciale. Această proporție nu vine dintr-o percepție sau atitudine adversă sau discriminatorie față de minoritatea roma. Situația din graficul de mai sus poate fi văzută mai mult ca **o exprimare a propriilor limite recunoscute de profesori în tratarea cazurilor dificile întâlnite în clasele unde studiază elevii de etnie roma**. Profesorii, deși practicanți experimentați, recunosc faptul că metodele obișnuite de educație care aduc rezultate în clasele cu elevi români ar putea să nu fie suficiente în clasele sau școlile unde majoritatea elevilor provin din comunități de etnie roma, și faptul că trebuie întreprinse acțiuni extinse și complementare de suport pentru a compensa dificultățile întâlnite de elevii dezavantajați din punct de vedere material (lipsa de materiale școlare, lipsa de spațiu pentru studiu acasă, lipsa supravegherii din partea părinților la teme), dar și social (riscul marginalizării, al prejudiciilor suferite de pe urma stereotipurilor și prejudecăților populației majoritare etc).

Grafic 3. Metode speciale utilizate de școli în lucrul cu elevi de etnie roma

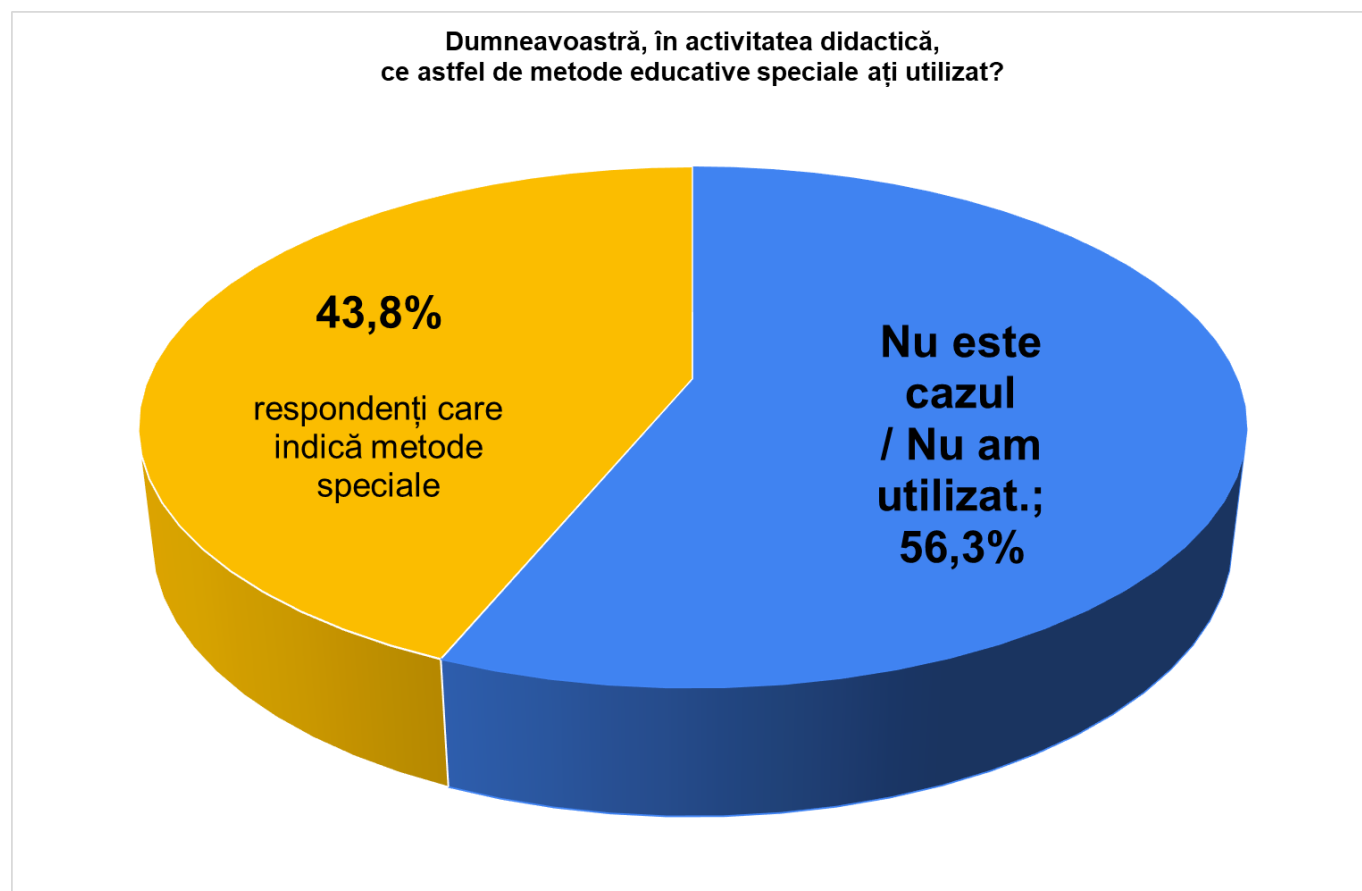
Trebuie menționat faptul că profesorii recunosc o lipsă a competențelor speciale (dobândite formal sau informal) în educarea elevilor de etnie roma ca persoane dezavantajate. Fie din cauza fricii de a fi interpretate greșit ca acțiuni discriminatorii, fie din cauza lipsei de metodologii speciale, o mare parte din respondenții studiului (41,1%) indică faptul că nu există metode speciale de educare a copiilor de etnie roma. Totuși, în același timp, aceeași proporție de profesori recunoaște dezvoltarea în timp a unor metode personale de lucru cu elevii de etnie roma care au fost folosite în experiența lor profesională.

Este într-adevăr o întrebare legitimă **dacă astfel de metode contribuie la adâncirea acțiunilor și atitudinilor discriminatorii, reproducând prejudecăți și stereotipuri**, sau dacă sunt doar forme de compensare pozitivă a discriminării, prejudiciilor și stereotipurilor la adresa elevilor de etnie roma. Mai curând acestea sunt mijloace locale de a aborda astfel de cazuri când acestea apar. Atunci când mulți elevi care vin din aceeași comunitate dezavantajată beneficiază de mai multe vizite la domiciliu din partea profesorilor pentru a convinge părinții să își aducă/să își lase copii la școală, se poate identifica o “metodă specială” adresată populației care poate fi de tip roma sau de altă etnie.

Din punctul de vedere al unui Program de consolidare a capacității profesorilor, este important de observat că **marea majoritatea a profesorilor experimentați (76.8%) consideră astfel de metode speciale ca fiind necesare**. Aceasta indică o lipsă de practici și metodologii speciale la nivelul școlilor, și că mulți profesori își dezvoltă în timp propriile metode practice de abordare a educației elevilor de etnie roma. Doar 11.6% din respondenți recunosc că astfel de metode sunt generalizate în școala lor (folosite de mai mult de un profesor), și doar 6.3% dintre ei își aduc aminte de abordări formale și instituționalizate a metodologiei educaționale adresate copiilor de etnie roma.

Pe scurt, putem afirma că majoritatea profesorilor simt nevoia de suport metodologic, că ei nu găsesc acest suport la nivel școlar și că, prin urmare, ei își dezvoltă individual metode personale de lucru cu copii de etnie roma, ca persoane dezavantajate. Sunt aceste metode eficiente și necesare? Sunt ele exprimări ale prejudecăților și stereotipurilor din partea profesorilor? Sunt ele intenții bune dar cu consecințe negative pe termen lung? Nu se poate ajunge la o concluzie fără o analiză de la caz la caz, făcută cu onestitate și cu simț al realității, cu o abordare analitică și fără vreo judecată preconcepută.

Din cercetarea calitativă, putem observa că respondenții noștri sunt experți educaționali pe termen lung, specializați în activități educaționale cotidiene, și că metodele lor speciale de educare sunt construite de la caz la caz, din evenimente reale, care îi încurajează să realizeze abordări speciale în lucrul cu elevi de etnie roma, ca persoane dezavantajate. În același timp, **lipsa validării și suportului exterior, aduc cu sine riscul dezvoltării unor abordări aparent bune care, într-un mod subtil, perpetuează însă anumite forme de discriminare și stigmatizare a elevilor de etnie roma.**

Grafic 4. Metode speciale utilizate de profesori în educarea elevilor de etnie roma

Din datele furnizate de cercetarea cantitativă pe bază de chestionar online observăm faptul că aproape jumătate dintre respondenți (43,8%) au dezvoltat sau folosit astfel de metode educaționale speciale cu care abordează situațiile frecvente întâlnite cu elevii de etnie roma. Pentru a putea elimina orice interpretare malițioasă a acestor „metode speciale adresate elevilor de etnie roma” prezentăm în continuare astfel de „metode” împărtășite de 49 dintre respondenții noștri. Majoritatea dintre ele fac referire mai curând la educația non formală, extra curriculară, complementară și compensatorie.

● <i>Am utilizat atât activitățile extrașcolare, cât și metodele activ-participative.</i>
● <i>Am apelat la lucrul individualizat, parteneriatul cu familiile fetelor de etnie roma, eleve în ciclul gimnazial, acolo unde am sesizat că frecventează sporadic orele de curs.</i>
● <i>Am utilizat metode activ participative personalizate.</i>
● <i>Am utilizat metode personalizate.</i>
● <i>I-am încurajat și chiar am participat la competiții alături de ei.</i>
● <i>Am utilizat metode activ participative.</i>
● <i>Am apelat la povestire ca metodă de lucru.</i>
● <i>Am apelat la exemple ale unor modele de succes.</i>
● <i>Am utilizat metode non formale.</i>
● <i>Am apelat la metoda proiectului și la voluntariat.</i>
● <i>I-am încurajat să lucreze individual, pe cât posibil.</i>
● <i>Am apelat la abordări personale.</i>
● <i>I-am ajutat cu rechizite și am apelat la sprijinul familial.</i>

● Am utilizat activități practice.
● Am utilizat jocuri.
● Am apelat la dansuri tradiționale roma.
● Am utilizat planșe, desene și carioci.
● Am implementat ore de alfabetizare și activități extra curriculare.
● Am apelat la diferențiere și individualizare.
● Am utilizat activități adaptate la nivelul copiilor, la jocuri didactice și la activități de integrare.
● Am utilizat metoda "Trenulețul lui Radu", metode de autocunoaștere și apreciere pozitivă, dar și metoda "Oglinda".
● Am utilizat metoda "Harta inimii".
● Am apelat atât la programa adaptată, cât și la lucrul diferențiat.
● Am utilizat metoda predării reciproce.
● Am implementat educația individualizată, în funcție de domeniile cu privire la care am constatat că sunt deficitare.
● Am învățat multe cuvinte în limba lor și am lucrat diferențiat.
● Am utilizat metoda Meixner.
● Am apelat la joc și la laude multe.
● Am introdus fișele de lucru individuale și personalizate.
● Am apelat la activități diverse cu părinții.
● Am utilizat metoda chestionarului și am organizat activități artistice.
● Fiind profesor de limba romani, îmi desfășor cursurile bilingv, prezentând informații aparținând mai multor discipline.
● Am apelat la jocuri atractive și la metodele cubului și a experimentului.
● Am utilizat lucrul diferențiat.
● Am încurajat lucrul individual, suplimentar.
● I-am încurajat, lăudat și am introdus munca în echipe acolo unde erau și acești elevi.
● Am încurajat integrarea în colectivitate.
● Am încurajat calculul pe degete și folosirea exemplelor concrete.
● Am apelat la abordarea diferențiată și am implementat programa TIC în activitatea de clasă.
● Pe parcursul celor 20 ani de lucru cu copiii de etnie romă, am învățat să lucrez diferențiat cu elevii: nu în funcție de nivelul clasei, ci de cel al elevului. Totodată, în cazurile în care copiii nu vorbesc limba română, învățăm noi, profesorii, câteva cuvinte în limba romani până când deprind ei noțiunile de bază.
● Am utilizat jocul didactic și învățarea prin descoperire.
● Am apelat la studii de caz și la exemple pozitive de reușită.
● Am utilizat metode active împreună cu activități practice.
● Am utilizat metode interactive, am organizat activități pentru dezvoltare psihoeducațională și jocuri de rol.
● M-am adresat elevilor în limba romani, am apelat la mediatorul școlar și am încercat să ofer mentorat părinților.

Studiul calitativ pe bază de interviuri și focus grupuri realizate cu 35 de specialiști în educație a relevat și un set de practici utilizate de profesorii din școlile cu o populație mare de elevi de etnie roma.

Aceste metode și practici colectate în timpul studiului de teren pot fi rezumate după cum urmează:

- **Învățarea limbii Romani de către profesori pentru a stabili o relație cu elevii și părinții acestora;**

La mine a fost situația în care a venit copilul în clasa întâi și nu știa română deloc. Cei mici sunt dați peste cap total. Nu știa decât limba romani și spaniola. Dar ne-am înțeles, ușor, ușor. A învățat să vorbească românește. Probabil și pentru că a stat printre copii care vorbesc românește. Dar nu știa românește deloc. La început, când nu știam că el nu știe de fapt românește, el se uita la mine iar eu nu știam cum să reacționez. Eu nu știam nici spaniolă, nici limba romani.

- **Furnizarea de servicii de asistență socială, alături de activitatea educațională (vizite la domiciliu, discuții cu vecinii, mediere între părinți și școală, asistență în procedurile birocratice);**

De regulă aflăm repede, căci suntem o comunitate mică și colaborăm. Dirigintele sau cineva află ce se întâmplă cu copilul respectiv. Dirigintele sau învățătorul este cel care face săpăturile. Este de datoria lui. Odată ce înregistrează un număr de absențe, dirigintele sau învățătorul trebuie să ia legătura cu părinții, să vadă de ce a făcut copilul acele absențe. Este bolnav? Ce s-a întâmplat?

Anul trecut am avut o fetiță repartizată prin Inspectorat la școala noastră. Dar n-a venit la școală. Am fost la adresa de domiciliu, am lăsat înștiințare în cutia poștală. Fetița n-a venit la școală. Vecinii ne-au spus că sunt plecați. Vai de mine, ce eforturi facem să-i găsim. Nu vă imaginați.

- **Opțiunea oferită noilor-veniți de a-și alege profesorii, în special în cazul elevilor din școala primară, justificată prin nevoia lor de empatie cu dirigintele/învățătorul clasei;**

Legat de relațiile interumane, elev – profesor: au nevoie de încredere. De cele mai multe ori solicită informații cu privire la dirigintele clasei, la învățătorul clasei, și își aleg dirigintele sau învățătorul în funcție de temperamentul lor.

- **Activități non-formale și extra-curriculare, jocuri sportive cu scopul de a atrage copiii și de a stimula munca în echipă;**

Sunt foarte diferiți de alți copii, de la alte școli. A fost mai dificil de lucrat cu ei. Înainte, la alte școli, aveam unul sau doi copii romi în clasă, iar aici aveam unu-doi români în clasă. Se lucrează diferit cu ei. Trebuie folosit alt limbaj, altă atitudine. Am încercat să-i atrag de partea mea, să fac foarte multe jocuri cu ei, să mergem la competiții sportive cu ei. După ore fac antrenamente cu ei. Avem echipă de badminton, echipă de atletism. Trei sferturi sunt romi.

- **Inversarea paradigmei greșelă = pedeapsă; încurajarea celor obraznici în a-și asuma responsabilități, în supervizarea celorlalți și astfel, valorizarea lor;**

Pe cei care făceau prostii, îi puneam șefi la jocuri. Să conducă ei lecția. Să devină responsabili. Să conducă încălzirea, prima parte a lecției. Îl responsabilizezi. Nu îl penalizezi. Este mai cuminte dacă este șef.

- **Încurajări pentru orice succes, oricât de mic, în orice condiții, pentru a câștiga încredere și a-și crește stima de sine;**

Am un mod de lucru care merge la ei foarte bine. Trebuie evitată educația prin negație. La clasa întâi, dacă un copil a făcut cinci rânduri cu litera „a” ... Dacă din cinci rânduri a făcut un „a” perfect, pe acela îl văd. Îl încercuiesc, îi scriu „foarte bine”, restul mă prefac că nu văd. Îi și spun: „Cât de frumos l-ai făcut. Este extraordinar. Nu știu cum ai reușit. Nu mă așteptam. Sunt atât de mândră de tine că ai reușit.”

- **Încurajări personale pentru copii și manifestarea mândriei școlii legate de performanțele lor;**

La serbarea de Crăciun, în grupul care a mers să colinde autoritățile locale era și acest copil. A venit la mine, ne-am pupat. Profesorii lui mi-au spus: „E unul dintre elevii cei mai buni pe care îi avem.” Nu este mândrie mai mare. Asta înseamnă că nu trebuie să-i tratezi separat: rom / român. E copil.

- **Promovarea în public a succeselor elevilor romi (în fața altor elevi, profesori, autorități) și afișarea publică a simbolurilor succeselor acestora;**

A fost cazul unui elev „problemă”. După o perioadă, copilul s-a adaptat: din copilul violent care bătea pe toată lumea, s-a adaptat. Am găsit soluția: ele este de fapt un bun sportiv. L-am trimis la concursuri și i-am spus să vină cu medalii. Din acel moment, copilul a devenit extrem de

responsabil. L-am adus și în consiliul profesoral unde a fost lăudat pentru victoria echipei. Trebuie să plecăm de la premisa că fiecare copil e unic iar dreptul la educație este sfânt.

- Construirea de relații personale cu părinții care manifestă reticență față de școală;

La un moment dat, fata îmi spune: „Doamna directoare, tata și mama vor să veniți la un grătar.” Dacă nu mergeam, părinții aceia s-ar fi simțit jigniți. Au făcut multe pregătiri. M-au primit foarte frumos. Respectuoși. M-am simțit tratată ca o prințesă. La banchetul de final de an, le-am zis. „Pe față o iau eu și eu v-o aduc. Dar fata trebuie să meargă la banchet.” Eu cred că ține de fiecare să înțeleagă că trebuie să facă ceva pentru copii.

- Deschiderea accesului la spațiile administrative școlare, la cancelarie, pentru a obține respectul și încrederea părinților și elevilor;

Odată ce introduci copiii și părinții aici, în cancelarie, le-ai câștigat încrederea. L-ai tratat și pe el cu respect. Este egalul tău. Iar ei îți întorc respectul.

- Supraveghere suplimentară a fetelor de etnie romă după împlinirea vârstei de 12 ani, pentru a câștiga încrederea părinților în ceea ce privește siguranța lor în timpul orelor de curs; acțiuni suplimentare pentru susținerea fetelor în procesul de promovare a examenelor;

Când am venit în școală mi s-a spus: „Atenție, avem copii de etnie rroma. Fetele trebuie supravegheate, nu au voie afară din școală. Ai grijă să nu umble pe coridoare, să stea mai mult în fața clasei.” Mi s-a spus de la început acest lucru.

Amintesc de fetele la care am fost acasă, pentru a nu le pierde. Erau închise în casă. La evaluări le-am adus însoțite de părinți, cu școala securizată. Când nu au venit la școală, s-au dus profesorii de matematică, română, biologie acasă la eleve. S-au grupat și au mers la copii acasă. Nu se pot da rețete. Sunt soluții pe care le poți găsi pe moment. Asta a fost soluția mea găsită pe moment.

- Transferul metodelor practice și a atitudinilor educaționale de la profesori cu experiență la cadre didactice noi.

(profesor tânăr de sport): Experiența te învață. În primul an m-am mai certat cu ei. Voiau să mă bată. (director de școală mai experimentat): I-am zis profesorului: „Stop. Nu judecăm pe nimeni. Rolul nostru este altul în școală. Nu să etichetăm, nu să analizăm. La fiecare trebuie să vezi ce este bun. Trebuie să-l folosești pe fiecare (elev) la ce vezi că e bun”

- Sprijin colectiv și reciproc al corpului profesoral oferit colegilor, mai ales atunci când sunt analizate greșelile elevilor, pentru a exprima o atitudine puternică și consecventă în vederea corectării comportamentelor negative.

Este foarte important sprijinul colectivului. Dacă te ajută într-adevăr ceva, este experiența omului de lângă tine. Trebuie să vadă copiii că ești susținut ca profesor de ceilalți colegi. Nu înseamnă să faci alianță împotriva copiilor, dar ei trebuie să înțeleagă că, atunci când un copil a greșit, toată lumea este de acord cu acel profesor.

Într-o unitate școlară cu cca. 80% copii romi, un caz special în care școala face parte dintr-o comunitate în care sărăcia este asociată cu violența și criminalitatea, directorii și mediatorii școlari au indicat măsuri mai drastice pentru a face față mediului dificil:

- rețele locale de informatori în rândul copiilor pentru a-i supraveghea pe ceilalți;
- profesorii își oferă sprijin reciproc în confruntarea cu amenințările și violența;
- solicitări adresate unor persoane în vârstă, membre ale comunității, să ofere sprijin în cazuri extreme pe baza autorității morale a acestora;
- asumarea unor riscuri personale pentru a câștiga respect și încredere din partea comunității;
- obținerea respectului comunității prin perseverență și negocieri.

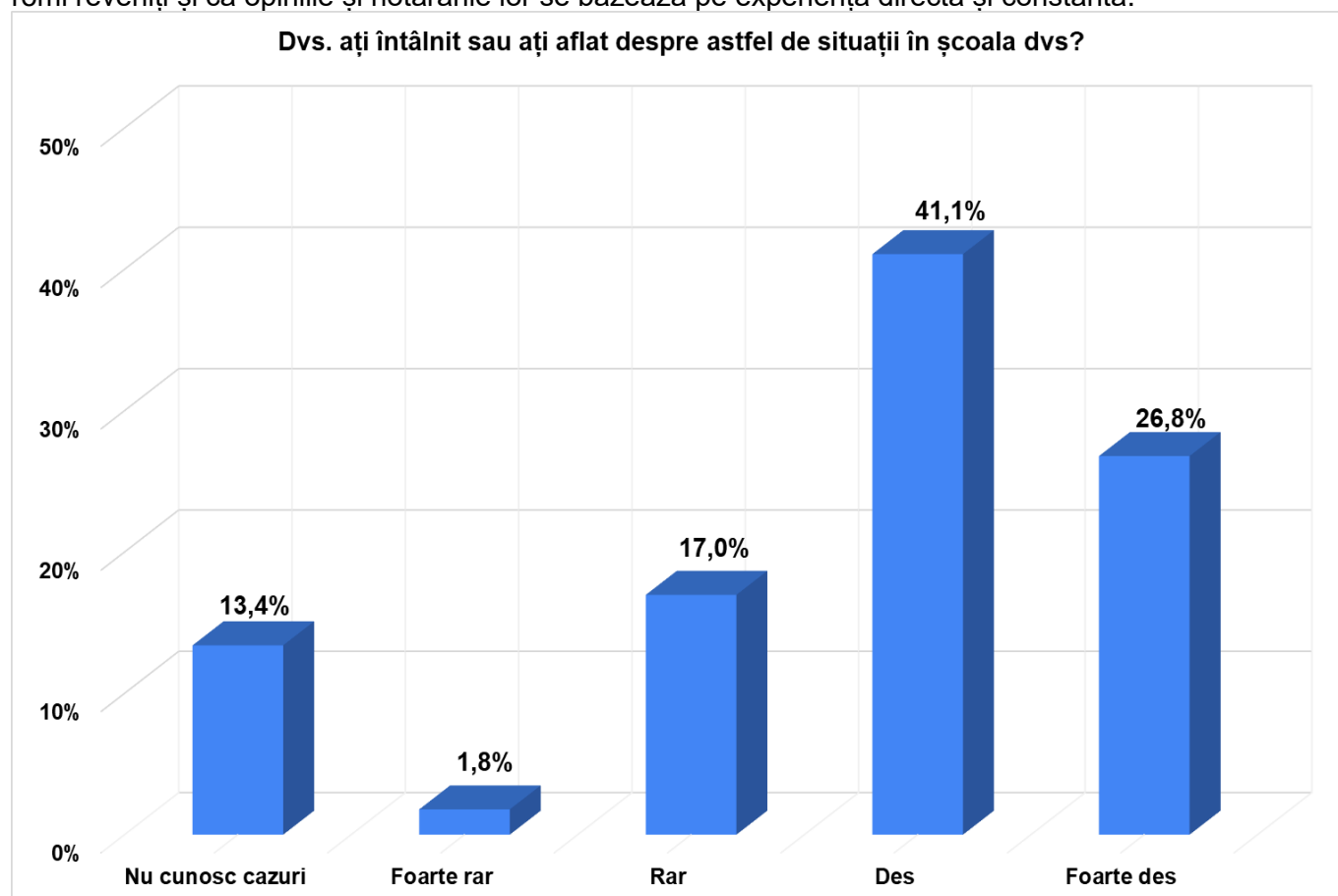
Este o școală foarte grea. Dacă intrăm în comunitate ... „este cel mai periculos loc din Europa”. „li respectți, te respectă. Trebuie să ai tupeu. Ei te încearcă. Chiar și prin amenințări”.

Profesorii în astfel de medii nu rezistă decât dacă au vocație. Romii sunt foarte buni psihologi. În mediul școlar există sprijin reciproc între cadre didactice pentru a face față. „Dacă nu ai vocație, poți să faci și 20 de cursuri. Nu faci față.”

VIII. EXPUNEREA PROFESORILOR LA CAZURILE DE COPII MIGRANȚI

Rezultatele menționate în capitolele anterioare sunt legate de nevoile educaționale ale elevilor romi din România și de măsurile specifice dezvoltate de profesori și școli ca răspuns la aceste nevoi. Studiul a abordat de asemenea problematica elevilor romi reîntorși din străinătate, nevoile lor specifice și răspunsurile profesorilor și școlilor la aceste nevoi.

În primul rând, studiul a căutat informații despre **expunerea cadrelor didactice la acest fenomen**, mai precis la frecvența cazurilor de copii de etnie roma reîntorși în clasele gestionate de respondenții noștri. Graficul de mai jos indică faptul că doar 13,4% dintre respondenți nu au întâlnit sau nu au auzit despre cazuri de copii de etnie roma reveniți din străinătate. Toți ceilalți cunosc fenomenul migrației elevilor romi în alte țări, iar 67,9% dintre ei chiar au întâlnit astfel de cazuri „des” sau „foarte des”. Astfel, putem concluziona că respondenții noștri sunt, în majoritatea lor, specialiști în educație care au lucrat cu elevi romi reveniți și că opiniile și hotărârile lor se bazează pe experiență directă și constantă.

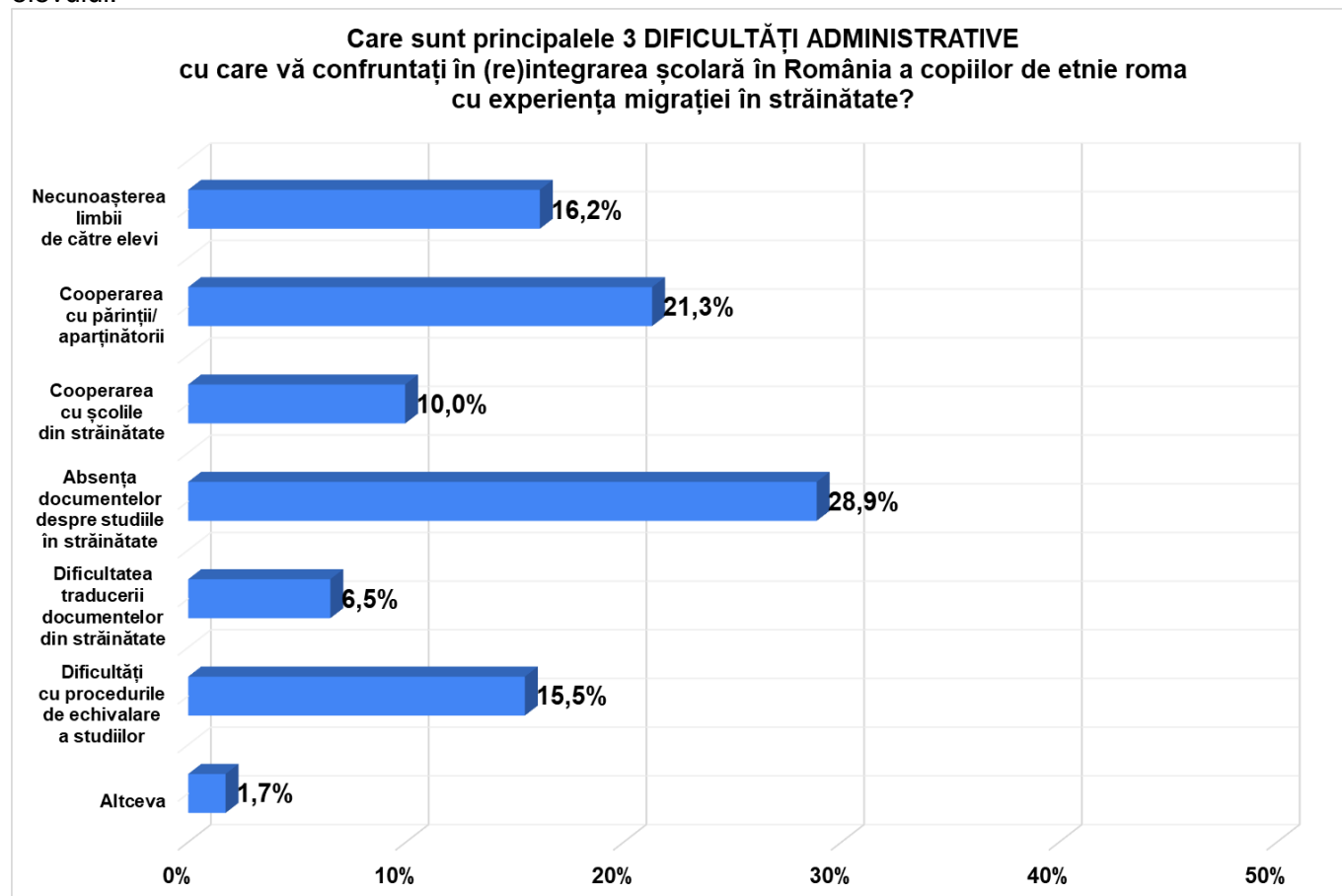

Grafic 5. Cât de frecvenți sunt elevii romi reveniți din străinătate în experiențe profesorilor?

Pornind de la această experiență, respondenții au făcut vizibile principalele dificultăți administrative în tratarea cazurilor de elevi de etnie roma care se întorc din școlile din străinătate. Graficul de mai jos indică faptul că dificultatea majoră (28,9%) se regăsește în **absența documentelor de studiu pentru perioadele de învățământ formal în străinătate**. Din punctul de vedere al unui Program de consolidare a capacității profesorilor, acest subiect poate fi abordat prin formarea profesorilor. Lipsa documentelor poate fi soluționată doar printr-o cooperare interinstituțională mai complexă care implică școlile din țările de plecare în cele de destinație.

Alte probleme specifice întâmpinate de profesori sunt legate de **cooperarea cu părinții** (21,3%). Pe lângă problemele obișnuite indicate de profesori în cooperarea cu părinții romi detaliate în capitolul anterior, în cazul elevilor romi reveniți din străinătate, cooperarea devine și mai dificilă, deoarece mulți dintre acești părinți sunt absenți, fiind angajați în noi cicluri migratorii. Nu numai că copiii romi reveniți din străinătate au propriul set de dificultăți, nu numai că cooperarea generală cu părinții romi este dificilă din cauza condițiilor materiale sau a lipsei de încredere, dar **acești părinți sunt aproape în totalitate absenți**. Cooperarea cu ceilalți supraveghetori (bunici, familie extinsă) este dificilă și frustrantă pentru profesori.

În astfel de cazuri, un Program de consolidare a capacității profesorilor ar trebui să propună, de asemenea, metode de lucru cu părinții și, mai precis, cu părinții care, de cele mai multe ori, lipsesc din anturajul elevului.

Grafic 6. Principalele 3 dificultăți administrative întâmpinate de profesori în procesul de (re)integrare a copiilor de etnie roma reveniți din străinătate

O problemă specifică ridicată de elevii romi reveniți din străinătate este cea a **limbii române**. Unii dintre ei se nasc în străinătate și se întorc în România când ajung la vârsta școlară sau mai târziu. În aceste cazuri, copiii se întorc cu limba romani ca limbă de bază și uneori cu unele cunoștințe din limba străină pe care au învățat-o în străinătate, dar fără să cunoască limba română. În astfel de cazuri, școlarizarea devine dificilă. Dar, având întregul lor anturaj vorbitor de limbă română (acasă, familie extinsă, prieteni și la școală), această problemă este rezolvată într-o perioadă rezonabilă, numărată în luni, până la punctul în care noul venit atinge un nivel de stăpânire a limbii locale care îi permite să frecventeze școala.

Dar, dacă vine ușor, nu vine fără efort, iar **profesorii au nevoie de sprijin pentru a face față unor astfel de cazuri**. Nefiind instruiți să învețe limba română străinilor, acest proces de acomodare nu trebuie lăsat la hazardul voinței, disponibilității sau capacității profesorilor de a oferi o atenție specială acestor cazuri.

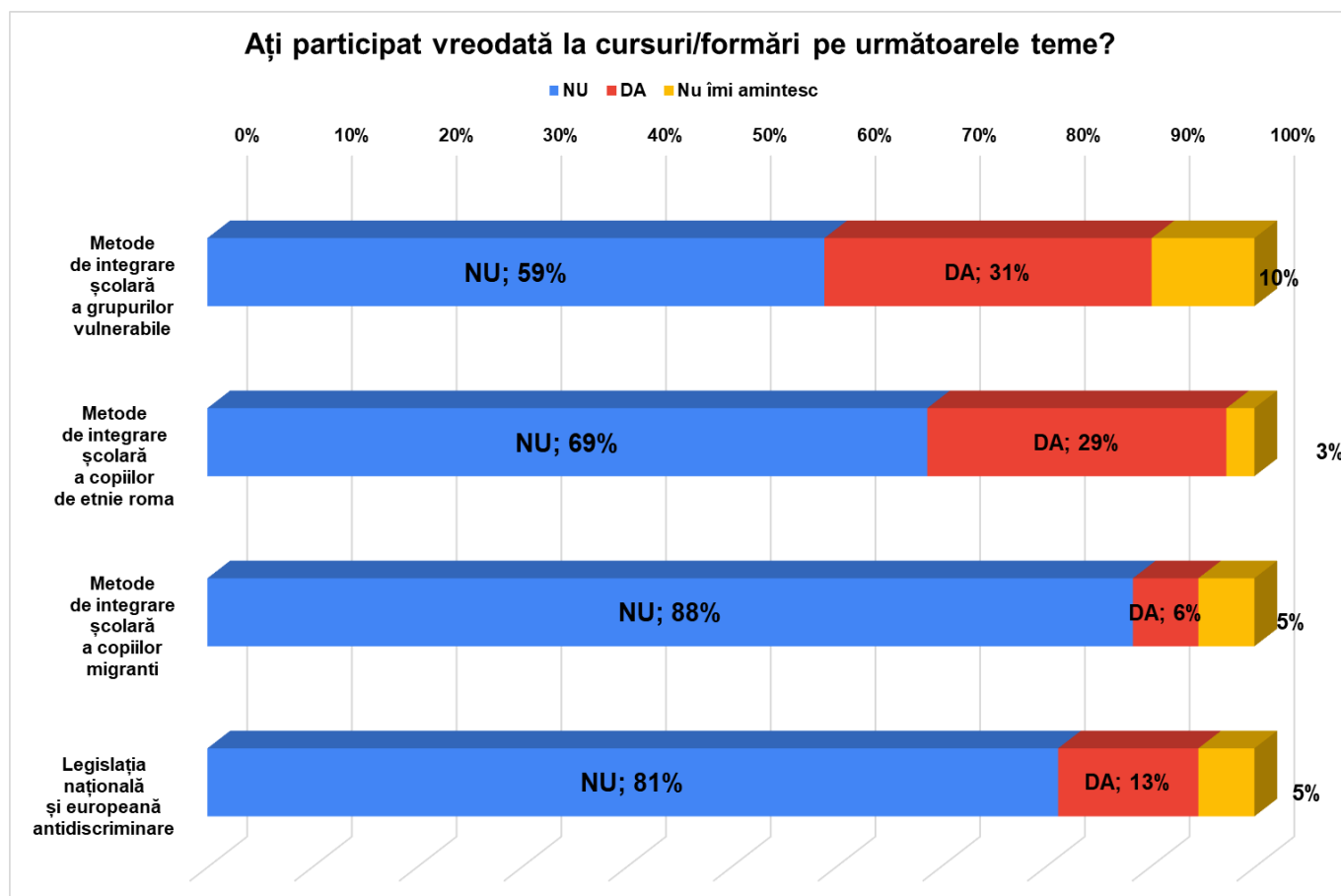
O altă problemă specială întâlnită este aceea a **echivalării diplomelor sau perioadelor de studiu** obținute sau realizate în străinătate. În acest context, din perspectiva unui Program de consolidare a capacității profesorilor, o cunoaștere mai bună a acestor proceduri și a instrumentelor acestora pentru facilitarea proceselor de echivalare devine esențială.

IX. EXPERIENȚE ANTERIOARE DE FORMARE DESPRE ETNIA ROMA

Secțiunile anterioare ale acestui raport au evidențiat că profesorii simt nevoia unor abordări educaționale speciale pentru a răspunde nevoilor speciale ale elevilor de etnie roma, generate de apartenența lor la un grup dezavantajat (afectat de lipsurile materiale și sociale).

În acest sens, studiul a solicitat direct respondenților să indice **dacă au beneficiat vreodată de cursuri speciale legate de patru subiecte: elevi în migrație, copii romi, grupuri defavorizate și legislație națională și europeană anti-discriminare**. Următorul grafic evidențiază faptul că participanții la studiu pot cu greu identifica astfel de instruiți speciale în mediul lor profesional. 59% dintre ei nu au fost instruiți în educarea persoanelor defavorizate, 69% dintre ei nu au beneficiat de niciun curs despre copiii romi, iar 88% dintre aceștia nu își amintesc instruiți legate de copii în migrație. Poate că astfel de instruiți nu ar fi necesare dacă respondenții noștri ar fi predat în școli cu o expunere mai mică la elevi defavorizați, la elevi romi sau la copiii în migrație. Însă, având în vedere că toți respondenții predau în clase unde sunt reprezentate toate categoriile de mai sus, faptul că profesorii nu au participat niciodată la cursuri special concepute pe aceste teme este foarte relevant din punctul de vedere al unui Program de consolidare a capacității profesorilor.

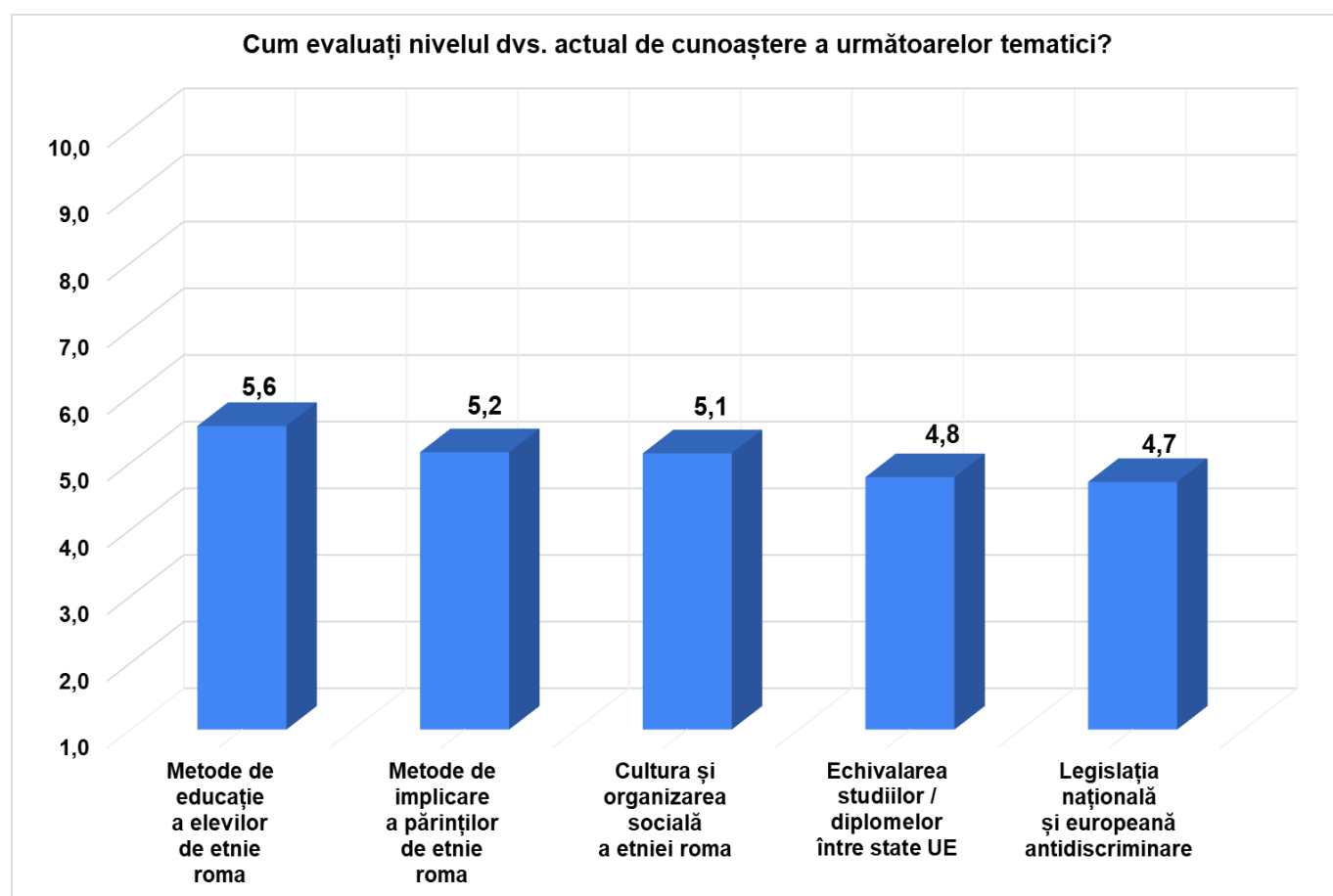
Reamintim faptul că toți respondenții noștri provin din școli cu peste 50 de elevi romi înregistrați, că 97% dintre ei au experiență de predare la ore cu elevi de etnie roma, că aceștia identifică majoritatea acestor elevi ca fiind defavorizați și că 67,9% din profesori au întâmpinat „des” și „foarte des” cazuri de copii romi reveniți din migrație (vezi Graficul nr. 5). În acest context, lipsa unei pregătiri speciale pe temele migrației, ale romilor și ale persoanelor defavorizate devine foarte problematică. Așa cum am observat mai devreme (Graficul nr. 4), 43,8% dintre respondenți dezvoltă metode personale de a aborda cazurile întâlnite de copiii romi ca persoane defavorizate. **Limitele acestor metode personale sunt reprezentate de natura lor discutabilă** (neverificată și nevalidată, decât prin experiența personală a profesorilor) **și de lipsa de transferabilitate de la un profesor la altul, de la o școală la alta și de la o țară la alta, ceea ce duce la o pierdere permanentă și recurentă a unor experiențe valoroase**.

Grafic 7. Experiențe de formare anterioare ale profesorilor pe diverse teme posibile

Un al patrulea subiect posibil de formare este legat de **legislația Națională și Europeană anti-discriminare**. Chiar dacă majoritatea respondenților trebuie să lucreze constant cu persoane defavorizate, în special copii de etnie roma, lipsa lor de cunoștințe legate de legislația națională și europeană anti-discriminare devine problematică și indică o necesitate care trebuie abordată prin Programul de consolidare a capacităților profesorilor.

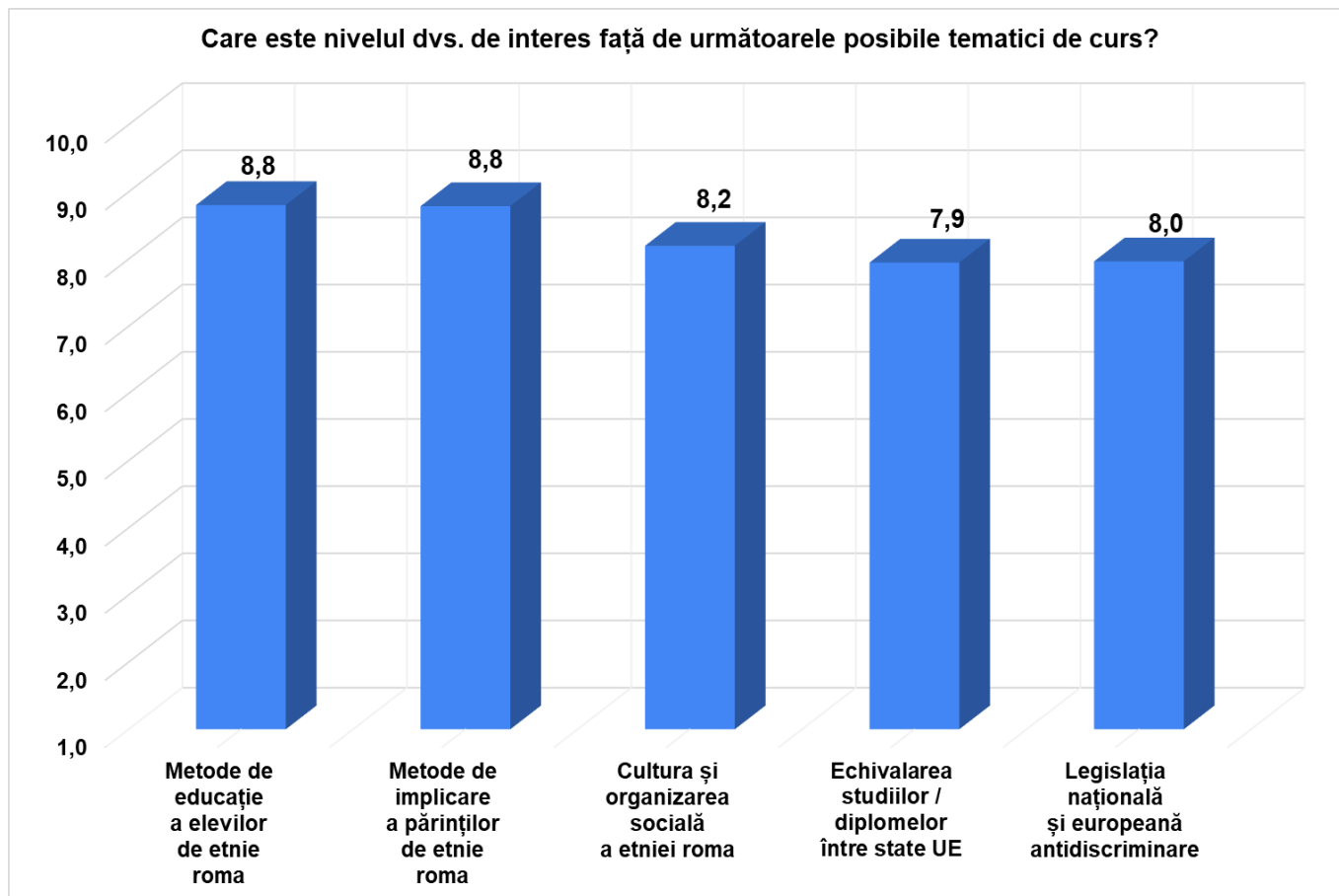
În aceeași direcție a autoevaluării profesorilor, studiul a solicitat respondenților să indice **propriul nivel de cunoștințe legate de subiecte posibile de formare**. În graficul de mai jos, sunt reprezentate scorurile medii pe care profesorii și le-au acordat în legătură cu posibilele subiecte de formare pe o scară cuprinsă între 1 și 10. Toate subiectele supuse autoevaluării se situează în intervalul cuprins între 4,7 puncte acordate legislației anti discriminare și 5,6 puncte acordate metodelor de predare specifice pentru elevii de etnie roma. Din nou, aceste niveluri ar fi probabil suficiente dacă respondenții ar proveni din școli cu prezență redusă de copii de etnie roma sau alte persoane defavorizate. În cazul acestui studiu însă, toți respondenții predau în școli cu prezență ridicată a elevilor de etnie roma, ca persoane defavorizate.

Grafic 8. Autoevaluarea profesorilor cu privire la propriul nivel de cunoștințe legat de posibile teme de instruire

Autoevaluarea profesorilor pe cele cinci subiecte de mai sus a fost comparată cu nivelul de interes declarat legat de aceste subiecte. Nivelul de interes este reprezentat în graficul de mai jos. **Se observă că nivelul de cunoștințe autoevaluat al profesorilor este foarte scăzut, iar nivelul lor de interes este foarte ridicat**, variind între 7,9 puncte și 8,8 puncte ca nivel mediu de interes pe o scară de la 1 la 10.

Concluzionând, respondenții lucrează zilnic cu persoane defavorizate, copii de etnie roma, nu au participat la cursuri speciale pe teme relevante pentru tratarea acestor persoane defavorizate, consideră că nivelul lor de cunoștințe pe aceste teme este mediu și, de aceea, și-ar dori să-l îmbunătățească prin programe de formare special concepute.

Grafic 9. Nivelul de interes al profesorilor față de posibile teme de instruire

Pe baza autoevaluării profesorilor, studiul indică lipsa lor de formare anterioară pe teme precum:

- Metode de integrare școlară a grupurilor vulnerabile (59%)
- Metode de integrare școlară a elevilor de etnie roma (69%)
- Metode de integrare școlară a copiilor de etnie roma în migrație (88%)
- Legislația națională și europeană anti discriminare (81%)

Pe baza aceleiași autoevaluări, studiul indică un decalaj între nivelul de interes și nivelul de cunoștințe din partea profesorilor pe următoarele teme:

- Metode de educație pentru copii de etnie roma (8,8 - 5,6 = 3,2 diferență)
- Metode de implicare a părinților de etnie roma în educație (8,8 - 5,2 = 3,6 diferență)
- Cultura și structura socială a minorității roma (8,2 - 5,1 = 3,1 diferență)
- Echivalarea studiilor / diplomelor între statele UE (7,9 - 4,8 = 3,1 diferență)
- Legislație națională și europeană anti-discriminare (8,0 - 4,7 = 3,3 diferență)

X. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Acest raport de cercetare a fost redactat pentru a oferi suport pentru un Program de consolidare a capacității profesorilor, ca parte a proiectului „MISTO AVILEAN (în Romani, Bine ați venit) Migrație = Integrare: optimizarea transferului de servicii - MISTO” finanțat prin Programul Drepturi, Egalitate și Cetățenie (2014-2020) al Uniunii Europene prin contractul de finanțare 809784 - MISTO - REC-AG-2017 / REC-RDIS-DISC-AG-2017.

Concluziile și recomandările formulate pot fi utilizate sau integrate și în alte proiecte sau programe adresate profesioniștilor din educație care lucrează cu elevi de etnie roma.

CONCLUZIA 1: Probleme materiale și relaționale ale copiilor de etnie roma în școli

Studiul indică două probleme majore cu care se confruntă copiii de etnie roma în școlile din România: **probleme materiale** (lipsa de aprovizionare cu rechizite școlare, haine și încălțăminte adecvate) și **probleme relaționale** legate de prejudecăți și stereotipuri, reprezentate și prin respingerea manifestată de alți elevi și părinții lor.

- **Problemele materiale** nu sunt obiect direct al metodelor educaționale ce pot fi utilizate de profesori în activitățile lor zilnice. Problemele de aprovizionare trebuie abordate mai curând de către serviciile sociale, ONG-uri, autoritățile locale și centrale, constând în furnizarea de sprijin material suplimentar acolo unde este necesar și, în general, îmbunătățirea condițiilor de viață în cadrul comunităților de romi.

- **Problemele relaționale** pot fi abordate prin intermediul educației școlare, deoarece școala, ca instituție, are un rol important în corectarea percepțiilor false și nejustificate ale elevilor și părinților, romilor și non-romilor.

RECOMANDAREA 1: organizarea activităților școlare orientate spre contracararea răspândirii prejudecăților și stereotipurilor

Din perspectiva unui program de consolidare a capacităților, ar fi util ca profesorii să învețe cum să identifice, să abordeze și să contracareze manifestarea prejudecăților și stereotipurilor în școli.

- **Activitățile educaționale standard** impuse prin programele de învățământ ale Ministerului Educației Naționale pot contribui, prin organizarea lor, la contracararea răspândirii de prejudecăți și stereotipuri prin mobilizarea conținutului educațional și a conținutului relațional/social al educației.

- Pe lângă activitățile de la clasă, **activitățile non-formale și extra curriculare** pot fi utilizate pentru diminuarea percepțiilor și reprezentărilor interetnice negative.

Departate de a fi o instituție social / relațional pasivă, școala are un rol crucial în formarea opiniilor, atitudinilor și acțiunilor elevilor și părinților. Ar fi benefic ca profesorii să dobândească un set consistent de metode și ghiduri pentru activități, care să conteste prejudecățile și stereotipurile, astfel încât să poată acționa ca agenți ai schimbării în rândul elevilor și în rândul părinților, direct sau indirect.

CONCLUZIA 2: prejudecăți și stereotipuri reproduse involuntar de către profesorii înșiși

Profesorii care au răspuns la chestionarul online identifică drept principală dificultate cu care se confruntă copiii de etnie roma în școală (22,3%) „prejudecățile și stereotipurile” manifestate în mediul școlar. În cadrul interviurilor față în față, ei încearcă să prezinte același mediu ca fiind lipsit de discriminare, cel puțin din partea profesorilor și a instituției școlare. Cu toate acestea, **prejudecățile sunt manifeste și în discursul profesorilor, cel mai frecvent sub forma așteptărilor scăzute cu privire la performanța școlară a copiilor romi.** Sunt aceste așteptări justificate prin sărăcie și marginalizare (lipsa resurselor pentru participarea la școală, rechizite școlare, mâncare, haine, încălțăminte)? Sunt aceste așteptări scăzute legate de etnie prin generalizare, generând astfel discriminare involuntară și reproducerea stereotipurilor?

RECOMANDAREA 2: organizarea de dezbateri și analize cu profesorii pe tema distincției dintre etnie și condiții sociale și materiale

Din perspectiva unui Program de consolidare a capacității profesorilor, discuțiile și dezbaterile cu aceștia în legătură cu diferența dintre etnie și condiții sociale și materiale ar putea fi abordate cu scopul de a evita cercul vicios al prejudecăților și stereotipurilor incluse în raționamente de tipul: „*mulți romi sunt oameni săraci; oamenii săraci au dificultăți în a-și susține copiii la școală; elevii din familii sărace au dificultăți la școală; atunci romii au în general dificultăți la școală*”. Ce parte a acestei judecăți este legitimată de condițiile materiale și sociale ale copiilor și ale familiilor lor și ce parte a acesteia este generată nelegitim prin prejudecăți? **Auto-interogarea constantă și analiza practicilor, atitudinilor și opiniilor** ar trebui să fie învățate de profesorii înșiși pentru a evita efectele negative ale prejudecăților și stereotipurilor involuntare asupra elevilor.

CONCLUZIA 3: relația tensionată dintre părinți - profesori, comunitate - instituția școlară văzută de profesori ca principal obstacol în calea integrării școlare a copiilor de etnie roma

Dacă cineva ar întreba direct profesorii cu privire la nevoile lor, primul lor răspuns ar evidenția relația profesor - părinți / școală - comunitate roma. Pentru a face față acestei relații problematice, profesorii și reprezentanții școlilor dezvoltă mai frecvent o dimensiune socială a instituției, pe lângă cea educațională ca dimensiune principală.

Relația tensionată este explicată de profesori prin:

- **situația familială generală dificilă**, în care neglijența părinților este prezentă în toate dimensiunile vieții copiilor (hrană, adăpost, haine, educație, supraveghere, violență etc);
 - **lipsa educației școlare a părinților** care limitează aspirațiile copiilor, volumul investiției familiale în educația școlară a copiilor și proiectele părinților pentru educația formală a copiilor;
- Pe lângă aceste cauze, am observat semnele unei **neîncrederi generalizate între cele două părți: profesori - părinți / școală - comunitate roma.**

Pe de o parte, există o **neîncredere generalizată a părinților romi și a comunității în capacitatea școlii de a asigura succesul în viața (bogăție, recunoaștere, prestigiu) copiilor lor.** Absenteismul și abandonul școlar pot fi inițiate, încurajate sau tolerate de părinți „grijulii” care cred că:

- *educația școlară este mai puțin utilă decât educația familială sau educația comunitară;*
- *educația școlară nu este suficient de apropiată de provocările vieții, cărora un copil trebuie să învețe cum să le facă față;*
- *școala oferă conținut practic scăzut (mai puțin orientat către nevoi de viață imediată);*
- *școala este un loc periculos, deoarece presupune o perioadă extinsă de lipsă de supraveghere directă a familiei asupra copiilor;*
- *școala este un loc periculos în care copiii sunt sub supravegherea unor străini;*
- *școala este un loc periculos în care copiii pot suferi discriminare și marginalizare;*
- *etc.*

În societatea liberală românească contemporană, educația de lungă durată nu este o garanție a succesului în viață, din punct de vedere material sau al prestigiului. Mode atractive de succes rapid pun constant sub semnul întrebării **locul instituției de învățământ în societate.** Poate că mulți părinți de etnie roma sunt doar mai pragmatici și se simt liberi să conteste afirmația conform căreia școala reprezintă mijlocul obligatoriu pentru obținerea succesului, bogăției și prestigiului în viață.

Dacă această tensiune între profesori și părinți, între școală și comunitate, este în mod constant exprimată de către profesori, acest fapt nu este prezentat în aceeași manieră de părinții romi. Cu toate acestea, avem motive puternice de a crede că discursul părinților a fost distorsionat inevitabil de contextul interviului.

Pe de altă parte, există o **neîncredere generalizată a profesorilor și a școlilor în ceea ce privește capacitatea și voința părinților de etnie roma de a-și susține copiii în educația școlară.** Din punctul de vedere al profesorilor, părinții romi obstrucționează educația copiilor deoarece:

- *părinții nu înțeleg, nu recunosc și nu acceptă rolul școlii în dezvoltarea copiilor;*
- *părinții înșiși sunt slab educați și limitează perspectiva educației copiilor la propriul nivel de studii;*
- *părinții nu cooperează cu instituția de învățământ pentru a sprijini progresul educațional al copiilor;*
- *părinții nu acceptă caracterul obligatoriu al educației școlare și nu-și aduc copiii la școală;*
- *părinții sunt toleranți cu privire la absențele și abandonul școlar al copiilor;*
- *uneori, părinții chiar interzic copiilor să participe la cursurile școlare, mai ales în cazurile fetelor, după ce ating o anumită vârstă;*
- *părinții învață copiii acasă lucruri care contrazic conținutul educației școlare;*
- *etc.*

Tensionată sau nu, este evident că relația dintre profesori și părinții de etnie roma, dintre școală și comunitatea romă nu funcționează ca în alte școli care se adresează mai mult populației majoritare. **În comunitățile cu populație majoritară, școala se bucură încă de un prestigiu tradițional, iar părinții cred în continuare că frecventarea școlii este mai bună pentru copiii lor decât statul acasă.** Dimpotrivă, părinții de etnie romă par să conteste și să pună la îndoială acest prestigiu general acceptat al instituției școlare. Ei ridică întrebări dificile legate de capacitatea școlilor de a modela personalitățile copiilor astfel încât aceștia să poată face față provocărilor pe care le vor întâlni în viață, potrivite pentru atingerea succesului, bogăției și prestigiului.

Uneori, **relația încordată dintre profesori și părinții de etnie romă, între școală și comunitatea de romi devine o adevărată dispută pentru controlul asupra viitorului copiilor și asupra țăntelor de viață ale acestora.** Deseori, profesorii se întrebă cât de departe pot merge în efortul lor de a aduce copiii romi la școală. Aceștia își pun întrebări cu privire la riscurile asumării rolului nelegitim de asistent social. Sunt îngrijorați că asumarea acestui nou rol, alături de rolul lor de profesor, poate deveni periculos pentru ei dacă este perceput ca intruziv de către părinții romi, care încearcă să-și protejeze identitatea etnică, suveranitatea familiei și să păstreze controlul asupra educației și perspectivelor de viață ale copiilor. Analizând discursurile profesorilor, se pare că școala dorește să educe „buni cetățeni”, în timp ce părinții doresc să asigure succesul, bogăția și prestigiul în viață pentru copiii lor. Sunt aceste obiective contradictorii? Profesorii ar spune nu. Părinții de etnie roma nu sunt foarte convinși. Poate că școala „ajută copiii în viață” doar în cazul populației majoritare. Se aplică oare și romilor? Educația egală pentru copiii romi și non-romi aduce succes, bogăție și prestigiu în mod egal? Poate școala să-i convingă pe părinții romi că respectarea ordinii și cerințelor școlare este cea mai bună cale pentru copiii lor de a atinge succesul, bogăția și prestigiul în viață?

RECOMANDAREA 3: câștigarea încrederii personale a părinților de etnie roma este cheia comunicării și colaborării dintre părinți și profesori, dintre comunitate și instituția școlară

Profesorii și instituțiile școlare trebuie să câștige încrederea părinților de etnie roma și să-i convingă că educația școlară este cel mai bun lucru pe care îl pot oferi copiilor lor. Obținerea încrederii acestora trebuie realizată de la persoană la persoană. Încrederea acordată profesorilor și încrederea în instituția școlară nu sunt generalizate în comunitățile de romi. Uneori, acest proces de convingere se întinde pe parcursul mai multor generații. Câteva metode de obținere a încrederii sunt prezentate de către profesori:

- comunicare și interacțiune frecventă între profesori și părinți din poziții de egalitate;
- coerența și constanța în interacțiunea pozitivă și deschisă; oferirea și solicitarea respectului;
- invitarea părinților și elevilor în cancelarie și interacționarea de pe poziții de egalitate;
- empatia și înțelegerea dificultăților materiale și sociale speciale ale unor familii de romi;
- prezentarea supravegherii și îngrijirii suplimentare a copiilor romi, în special a fetelor;
- promovarea poveștilor de succes ale copiilor romi și expunerea simbolurilor succesului acestora ca obiecte ale mândriei școlii și a profesorilor;
- promovarea beneficiilor școlare pentru copiii romi în comparație cu generația părinților lor.

CONCLUZIA 4: Din punctul de vedere al cadrelor didactice și al școlilor, prezența copiilor de etnie roma la cursuri necesită abordări și metode educaționale speciale. **Marea majoritate a profesorilor cu experiență (76,8%) consideră că aceste metode sunt necesare.** Acest lucru indică lipsa unei astfel de metodologii și practici speciale la nivelul școlii (41,1%) și faptul că mulți profesori dezvoltă în timp propriile lor modalități practice de abordare și gestionare a procesului educațional pentru elevii de etnie roma (41,1%). Profesorii își recunosc limitele în abordarea multor cazuri dificile pe care le întâmpină în cadrul cursurilor în care elevii romi sunt prezenți. Profesorii nu cunosc metodologii speciale care să fie validate și practicate la scară largă. De obicei, ei dezvoltă metode de lucru bazate pe experiența personală. Aceste metode, nefiind validate sau discutate cu alți specialiști, rămân discutabile cu privire la impactul lor: unele dintre ele rezolvă situații urgente, dar este dificil de stabilit dacă nu au consecințe negative pe termen lung în ceea ce privește potențialul lor de diminuare a reproducerii discriminării sau stereotipurilor.

O listă lungă de metode educaționale adaptate elevilor romi sunt enumerate de către profesori prin studiul cantitativ. Unele dintre ele au fost identificate și în timpul studiului calitativ:

- învățarea limbii Romani de către profesori pentru a stabili o relație cu elevii și părinții acestora;
- furnizarea de servicii de asistență socială, alături de activitatea educațională (vizite la domiciliu, discuții cu vecinii, mediere între părinți și școală, asistență în procedurile birocratice);
- opțiunea pentru elevii nou-veniți de a-și alege profesorii, în special în cazul elevilor din școala primară, justificată prin nevoia lor de empatie cu dirigintele / învățătorul clasei;
- activități non-formale și extra-curriculare, jocuri sportive cu scopul de a atrage copiii și de a stimula munca în echipă;
- inversarea paradigmei greșeală = pedeapsă; încurajarea celor „obraznici” în a-și asuma responsabilități, în supervizarea celorlalți și astfel, valorizarea lor;
- încurajări pentru orice succes, oricât de mic, în orice condiții, pentru a câștiga încredere și a-și crește stima de sine;
- încurajări personale pentru copii și manifestarea mândriei școlii legate de performanțele lor;

- promovarea în public a succeselor elevilor romi (în fața altor elevi, profesori, autorități) și afișarea publică a simbolurilor succeselor acestora;
- construirea de relații personale cu părinții care manifestă reticență față de școală;
- deschiderea accesului la spațiile administrative școlare, la cancelarie, pentru a obține respectul și încrederea părinților și elevilor;
- supraveghere suplimentară a fetelor de etnie romă după împlinirea vârstei de 12 ani, pentru a câștiga încrederea părinților în ceea ce privește siguranța lor în timpul orelor de curs; acțiuni suplimentare pentru susținerea fetelor în procesul de promovare a examenelor;
- transferul metodelor practice și a atitudinilor educaționale de la profesori cu experiență la cadre didactice noi;
- sprijin colectiv și reciproc al corpului profesoral oferit colegilor, mai ales atunci când sunt analizate greșelile elevilor, pentru a exprima o atitudine puternică și consecventă în vederea corectării comportamentelor negative.

Într-o unitate școlară cu cca. 80% copii romi, un caz special în care școala face parte dintr-o comunitate în care sărăcia este asociată cu violența și criminalitatea, directorii și mediatorii școlari au indicat măsuri mai drastice pentru a face față mediului dificil:

- rețele locale de informatori în rândul copiilor pentru a-i supraveghea pe ceilalți;
- profesorii își oferă sprijin reciproc în confruntarea cu amenințările și violența;
- solicitări adresate unor persoane în vârstă, membre ale comunității, să ofere sprijin în cazuri extreme pe baza autorității morale a acestora;
- asumarea unor riscuri personale pentru a câștiga respect și încredere în comunitate;
- obținerea respectului comunității prin perseverență și negocieri.

RECOMANDAREA 4: Rezumând, putem spune că majoritatea cadrelor didactice simte nevoia de sprijin metodologic, pe care nu îl regăsesc la nivelul școlii și, ca urmare, dezvoltă metode personale, individuale de lucru cu copiii de etnie roma, ca persoane defavorizate. Sunt aceste metode eficiente și necesare? Sunt ele exprimări ale prejudecăților și stereotipurilor din partea profesorilor? Sunt ele intenții bune dar cu consecințe negative pe termen lung? **Nu se poate ajunge la o concluzie fără o analiză de la caz la caz,** făcută cu onestitate și cu simț al realității, cu o abordare analitică și fără vreo judecată preconcepută

Din cercetarea calitativă, am observat că respondenții noștri sunt experți în învățământ de lungă durată, specializați în activități didactice de zi cu zi și că metodele lor educaționale speciale sunt construite de la caz la caz, în baza unor evenimente reale, care i-au încurajat să proiecteze abordări speciale în lucrul cu elevii de etnie roma ca persoane defavorizate. În același timp, lipsa validării și sprijinului exterior generează riscul dezvoltării unor abordări aparent bune, dar care, într-un mod mai subtil, perpetuează unele forme de discriminare și stigmatizare a elevilor de etnie roma.

Cu toate acestea, un proces extern de „validare” ar pune sub semnul întrebării experiența profesorilor acumulată de-a lungul anilor, în situații reale. Pentru a elimina posibila percepție negativă a judecății exterioare, venind din partea unor instanțe exterioare detașate, recomandăm ca această analiză să fie realizată de către profesorii înșiși în comunicarea de grup. **Profesorii ar învăța mai bine de la alți profesori care se confruntă cu aceleași situații.** De asemenea, aceștia ar fi mai deschiși la judecățile colegilor decât la un proces de „judecată” și „validare” externă. Validarea ar trebui să provină nu de la o autoritate ierarhic superioară, ci de la alte persoane care întâmpină aceleași dificultăți în același tip de activitate.

CONCLUZIA 5: Concluziile anterioare sunt cu atât mai pregnante cu cât sunt abordate cazurile copiilor romi în migrație. Expunerea cadrelor didactice la astfel de cazuri este foarte mare: 41,1% dintre respondenții noștri au întâlnit „des” și 26,8% dintre ei au întâlnit „foarte des” în școala lor cazuri de copii romi reveniți din străinătate. Pe lângă toate problemele menționate mai sus cu privire la relația dintre părinții de etnie roma și profesori, dintre comunitatea roma și școală, în cazul copiilor romi reveniți din străinătate, se observă una suplimentară: **absența părinților din anturajul copilului.**

O altă dificultate cu care se confruntă profesorii în relația cu copiii romi reveniți din străinătate este de natură administrativă în ceea ce privește integrarea lor în școli atunci când revin din școlile din străinătate. Dificultatea majoră (28,9%) rezidă în **absența documentelor de studiu pentru perioadele de învățământ formal în străinătate.**

O problemă specifică ridicată de elevii romi reveniți din străinătate este cea a **limbii române**. Unii dintre ei se nasc în străinătate și se întorc în România atunci când ajung la vârsta școlară sau mai târziu. În aceste cazuri, copiii se întorc cu limba romani ca limbă de bază și uneori cu unele cunoștințe de limbă străină deprinse în străinătate, dar fără a cunoaște limba română.

O problemă specială întâmpinată de profesori este aceea a **echivalării diplomelor și a perioadelor de studii** pe care elevii de etnie roma le-au obținut sau urmat în străinătate.

RECOMANDAREA 5: Provocările specifice generate de integrarea școlară a elevilor de etnie roma în școli în urma migrației trebuie abordate prin programe de formare specifice care se referă la:

- metode de comunicare și cooperare cu părinții care locuiesc în străinătate;
- metodologii de evaluare a elevilor proveniți din străinătate fără documente;
- metodologii privind echivalarea diplomelor și a perioadelor de studiu în cazul elevilor în migrație;
- învățarea limbii romani de bază din partea profesorilor pentru a comunica cu elevii care nu vorbesc limba română;
- o cooperare interinstituțională mai complexă și mai activă care să implice școlile din țările de plecare și pe cele de destinație.

CONCLUZIA 6: Experiența de formare a profesorilor pe teme legate de elevi de etnie roma, ca persoane defavorizate, este foarte scăzută.

După cum am putut observa anterior (vezi Grafic nr.7), metodele utilizate de către profesori provin din experiența personală. 59% dintre respondenții noștri nu au participat niciodată la instruire legate de metodele de integrare școlară pentru persoanele vulnerabile, în general; 69% dintre ei nu au experiență în metodele de integrare școlară adaptate copiilor de etnie roma; 88% dintre respondenții noștri nu au participat la nicio instruire legată de metodele de integrare școlară pentru copiii romi aflați în migrație. Având în vedere că majoritatea respondenților noștri lucrează zilnic cu elevi de etnie roma și alte persoane defavorizate, faptul că 81% dintre ei nu au urmat niciun curs în legislația națională și europeană anti discriminare nu poate fi evitat într-un Program de consolidare a capacității.

Pe baza autoevaluării profesorilor, studiul indică lipsa lor de formare anterioară pe teme precum:

- Metode de integrare școlară a grupurilor vulnerabile (59%)
- Metode de integrare școlară a elevilor de etnie roma (69%)
- Metode de integrare școlară a copiilor de etnie roma în migrație (88%)
- Legislația națională și europeană anti discriminare (81%)

RECOMANDAREA 6: Cursuri de formare speciale și multiple pentru profesorii care lucrează cu elevi defavorizați și mai ales cu copiii romi (în general) și copiii romi în migrație (în special).

Toți respondenții noștri sunt profesori care lucrează cu elevi de etnie roma pentru perioade îndelungate de timp. Experiența lor profesională îndelungată în acest context justifică cerința acestora de a utiliza metode speciale de lucru. În același timp, ei menționează faptul că nu au participat la astfel de cursuri de formare în trecut, dar solicită organizarea unor astfel de cursuri.

Formarea profesională obișnuită a cadrelor didactice nu este suficientă pentru cei care lucrează în medii dificile, unde majoritatea elevilor sunt vulnerabili, ca în cazul claselor în care sunt prezenți elevi de etnie roma. Astfel, recomandările studiului susțin organizarea de cursuri de formare special concepute, unde experiențele dobândite anterior de către profesori să fie supuse analizei și îmbunătățirilor pe baza informațiilor și validării colegilor.

CONCLUZIA 7: Autoevaluarea profesorilor cu privire la posibilele teme de instruire legate de educația elevilor romi și (re)integrarea acestora în sistemul școlar este foarte scăzută, în timp ce interesul lor pentru aceste teme este foarte ridicat.

Pe baza aceleiași autoevaluări, studiul indică un decalaj între nivelul de interes și nivelul de cunoștințe din partea profesorilor pe următoarele teme:

- Metode de educație pentru copii de etnie roma (8,8 - 5,6 = 3,2 diferență)
- Metode de implicare a părinților de etnie roma în educație (8,8 - 5,2 = 3,6 diferență)
- Cultura și structura socială a minorității roma (8,2 - 5,1 = 3,1 diferență)
- Echivalarea studiilor / diplomelor între statele UE (7,9 - 4,8 = 3,1 diferență)
- Legislație națională și europeană anti-discriminare (8,0 - 4,7 = 3,3 diferență)

RECOMANDAREA 7: Organizarea de programe și cursuri de formare pentru consolidarea capacității profesorilor acolo unde profesorii consideră că nu au suficiente instrumente de intervenție și ar trebui să le aibă.

Recomandăm organizarea de programe și cursuri de formare concepute pentru a umple golurile dintre capacitatea și nevoia de acțiune, în special pe teme deja enumerate de către profesori. Astfel de cursuri de formare ar trebui să coroboreze experiența anterioară în domeniu cu alte îndrumări, dar și cu validarea externă prin intermediul analizei de grup.

Primele trei subiecte enumerate mai sus sunt relevante pentru problemele indicate de profesori în relația cu părinții de etnie roma și cu comunitatea de romi. Ultimele trei subiecte enumerate sunt relevante pentru abordarea unui număr tot mai mare de copii romi aflați în migrație, pe care profesorii îi întâlnesc în activitatea lor zilnică în cadrul școlii.

CONCLUZIA GENERALĂ A STUDIULUI:

Profesorii care lucrează în școli cu o adresabilitate ridicată către comunitățile de romi și cu mulți elevi de etnie roma înregistrați se confruntă cu un dublu stres care nu este acoperit de formarea lor inițială și de fișa postului lor:

- stres generat de faptul că trebuie să îndeplinească simultan funcții de educație și de asistență socială în legătură cu persoanele, grupurile și comunitățile defavorizate;
- stres generat de faptul că nu dispun de metodologii și cursuri de formare speciale legate de condițiile și nevoile speciale ale persoanelor, grupurilor și comunităților defavorizate.

Există un al treilea factor de stres care afectează activitatea profesorilor și a școlilor. De obicei, ei depind de acești elevi, grupuri și comunități. Absenteismul și abandonul școlar sunt fenomene care afectează profesorii și școlile într-un mod foarte direct: mai puțini elevi duc la mai puține resurse materiale și umane în aceste școli.

În general, cadrele didactice și școlile sunt echipate deficitar pentru a face față unor astfel de situații. În timp, își dezvoltă propriile metode și soluții care sunt validate doar la nivel local, dar pot fi, de asemenea, forme de discriminare disimulată, neconștientizată, perpetuând fenomenul marginalizării.

RECOMANDAREA GENERALĂ A STUDIULUI:

Organizarea unui Program de consolidare a capacității profesorilor, unde experiența lor ca experți care lucrează de mulți ani în medii dificile este valorizată, discutată și analizată pentru a face distincția între practici bune și dăunătoare. O astfel de pregătire ar trebui să aibă mai mult forma unor sesiuni de schimb de experiență, unde profesorii au șansa de a interacționa cu alți specialiști care se confruntă cu aceleași probleme. Intervenția externă ar trebui să aibă mai mult rolul de moderare, cu capacitate analitică, cu capacitatea de a aborda întrebări dificile și revelatoare cu privire la unele practici dezvoltate empiric de profesori de-a lungul timpului.

În cazul elevilor romi reveniți din străinătate, acest ansamblu de practici bune / dăunătoare ar putea fi împărtășit între specialiști din diferite țări, pentru a asigura o mai bună înțelegere a condițiilor specifice cu care se confruntă elevii romi aflați în procesul de migrare. O colecție de practici bune / dăunătoare în educarea elevilor romi în general și a elevilor romi reveniți din străinătate, în special, bazată pe experiența profesorilor, ar fi de mare ajutor pentru profesorii și școlile care se confruntă cu fenomenul de migrație a elevilor romi.

O altă componentă a instruirii ar trebui să fie una tehnică, care să clarifice procedurile legislative pentru reintegrarea copiilor reveniți din străinătate în sistemul școlar, în special în cazul elevilor fără documente (anterior educați în alte școli și țări).

Parcurgerea și înțelegerea legislației anti discriminare la nivel național și european este, de asemenea, o necesitate pentru un astfel de program de consolidare a capacității.

ANEXA 1 – GHID PENTRU INTERVIU SEMI DIRECTIV / FOCUS GRUP

- 1. GHID DE INTERVIU CU DIRECTORI DE ȘCOLI ȘI CADRE DIDACTICE DIN ROMÂNIA**
- 2. GHID DE INTERVIU CU REPREZENTANȚII ALTOR INSTITUȚII DIN ROMÂNIA**

GHID DE INTERVIU SEMI DIRECTIV / FOCUS GRUP

1. GHID DE INTERVIU CU DIRECTORI DE ȘCOLI ȘI CADRE DIDACTICE DIN ROMÂNIA

Stimată Doamnă / Stimate Domn,

Realizăm acest interviu în cadrul proiectului MISTO AVILEAN!, finanțat de Uniunea Europeană prin Programul Drepturi, Egalitate și Cetățenie (2014-2020).

Proiectul urmărește identificarea obstacolelor structurale și culturale, instituționale și personale, formale și informale pentru (re)integrarea copiilor de etnie roma în școli, în contextul migrației temporare sau permanente a părinților lor în diferite țări din UE, în special în Franța și Spania.

Proiectul urmărește identificarea unor soluții la nivel micro, mezzo sau macro social pentru depășirea acestor obstacole.

În vederea unei mai precise definiri a problemelor întâmpinate de familiile roma aflate în migrație și de copiii lor, precum și de reprezentanții școlilor, vă rugăm să ne oferiți o serie de informații esențiale pornind de la perspectiva, cunoașterea și experiența dumneavoastră.

1. Din câte știți, există copii în școala dvs. cu experiența migrației temporare externe, alături de familiile lor plecate la muncă în alte țări UE, în special în Franța sau Spania?
2. Din câte știți, există în școala dvs. copii de etnie roma?
3. Din câte știți, câți din acești copii de etnie roma au experiența migrației temporare externe împreună cu familiile lor plecate la lucru în alte țări UE, în special în Franța și Spania?
(întrebări de încălzire; nu căutăm informații precise ci doar introducerea temei de cercetare)
4. Vă rugăm să ne spuneți ce **dificultăți** întâmpină școala dvs. în reintegrarea copiilor (întorși din alte țări unde și-au urmat părinții plecați la muncă) în școală în general.
5. Ce ne puteți spune despre **dificultățile** întâmpinate în reintegrarea în școală a copiilor de etnie roma în particular? (întorși din alte țări unde și-au urmat părinții plecați la muncă).
6. Vă puteți aminti cazuri de familii de etnie roma care să fi încercat să-și reintegreze copiii în școală și care să fi **abandonat** procesul? Dacă da, care credeți că au fost **motivele** abandonului, în opinia dvs.?
7. Vă puteți aminti cazuri de familii de etnie roma care să fi încercat să-și reintegreze copiii în școală și care să fi întâmpinat **dificultăți**? Dacă da, **care** au fost dificultățile întâmpinate?

Posibile dificultăți administrative în procesul de reintegrare (vă rugăm oferiți detalii):

- dificultăți în asigurarea **transportului / locuirii / îmbrăcăminte / rechizitelor**
- dificultăți în prezentarea / obținerea **documentelor** și a dovezilor scrise a nivelurilor de educație anterioare atinse în țările de migrație
- dificultăți în comunicarea cu **școlile gazdă** în alte țări precum Franța sau Spania (cooperare, întârzieri)
- dificultăți în evaluarea **nivelului educațional** ale copiilor de etnie roma reîntorși în România
- dificultăți în **echivalarea și recunoașterea diplomelor** (obținute în alte țări)
- dificultăți în **identificarea „clasei potrivite”, a „profesorului potrivit”** care să accepte copii de etnie roma reîntorși în România din străinătate
- dificultăți în integrarea educațională a elevilor (note de trecere, examene de trecere)
- dificultăți în asigurarea unei programe de tranziție pentru copiii de etnie roma reîntorși din migrație

Dificultăți socioculturale în procesul de reintegrare (vă rugăm oferiți-ne detalii):

- dificultăți în menținerea **comunicării** cu părinții, cu privire la traiectoria administrativă și educațională a copiilor reîntorși în România
- dificultăți în convingerea comunității locale / a administrației școlii **să accepte** copii de etnie roma reîntorși în România din străinătate
- dificultăți în convingerea profesorilor / părinților / celorlalți copii **să accepte** copii de etnie roma reîntorși în România din străinătate
- dificultăți în atingerea **bunei stări** materiale / sociale / psihologice a copiilor de etnie roma reîntorși în România din străinătate

8. Cum a **depășit** școala dvs. aceste dificultăți? Vă rugăm să oferiți exemple dacă se poate.
9. Ce **sfaturi** ați da altor profesori din alte școli care se confruntă cu aceleași dificultăți?
- din punct de vedere administrativ / din punct de vedere cultural
 - lecții învățate / puncte de blocaj încă de abordat
10. Cum credeți că personalul școlii ar putea să fie mai bine **pregătit / instruit** pentru a face față provocărilor educației copiilor de etnie roma în general și a celor reveniți din străinătate în particular?
11. Puteți vă rog să menționați câteva posibile **arii de competențe** necesare a fi abordate în cadrul unui training pentru corpul administrativ și pentru profesorii care se confruntă cu cazuri de copii de etnie roma reveniți din străinătate pentru integrarea lor educațională / socială / culturală?
12. Din câte știți dvs., ați putea împărtăși **povești de succes / eșec** ale copiilor de etnie roma reveniți din străinătate, în ceea ce privește integrarea lor educațională / socială / culturală?

În final, mai aveți și **alte lucruri de împărtășit** cu noi și cu alți directori de școală / profesori în ceea ce privește provocările și posibilele soluții pentru reintegrarea administrativă, educațională, socială și culturală a copiilor de etnie roma reveniți în școli?

Vă mulțumim pentru sprijinul oferit în realizarea acestui studiu și în identificarea soluțiilor la aceste probleme.

2. GHID DE INTERVIU CU REPREZENTANȚII ALTOR INSTITUȚII DIN ROMÂNIA

Stimată Doamnă / Stimate Domn,

Realizăm acest interviu în cadrul proiectului MISTO AVILEAN!, finanțat de Uniunea Europeană prin Programul Drepturi, Egalitate și Cetățenie (2014-2020).

Proiectul urmărește identificarea obstacolelor structurale și culturale, instituționale și personale, formale și informale pentru (re)integrarea copiilor de etnie roma în școli, în contextul migrației temporare sau permanente a părinților lor în diferite țări din UE, în special în Franța și Spania.

Proiectul urmărește identificarea unor soluții la nivel micro, mezzo sau macro social pentru depășirea acestor obstacole.

În vederea unei mai precise definiții a problemelor întâmpinate de familiile roma aflate în migrație și de copiii lor, precum și de reprezentanții școlilor, vă rugăm să ne oferiți o serie de informații esențiale pornind de la perspectiva, cunoașterea și experiența dumneavoastră.

1. Având în vedere profesia și funcția dvs., în ce măsură sunteți familiarizat/ă cu **problematica copiilor în migrație în general**?

2. În ce măsură sunteți familiarizat/ă cu **problematica educației școlare a copiilor de etnie roma**?

3. În ce măsură sunteți familiarizat/ă cu **problematica integrării școlare a copiilor de etnie Roma**, și mai curând a celor întorși din alte țări, după ce și-au urmat familiei în străinătate?

Vă rugăm să ne oferiți detalii cu privire la **interacțiunea cu aceste subiecte**.

(întrebări de încălzire; nu căutăm informații precise ci introducerea temei de cercetare)

4. Ce tipuri de **informații** ne puteți oferi cu privire la integrarea școlară a copiilor de etnie roma în migrație internațională?

- statistici, date cantitative / calitative, studii specifice și rapoarte,
- liste de școli cu copii de etnie roma reveniți din străinătate,
- proceduri formale pentru integrarea copiilor de etnie roma reîntorși din străinătate,
- contacte cu alți profesioniști specializați pe această tematică,
- informații detaliate cu privire la cazuri specifice, școli specifice,
- metodologii de lucru / de instruire cu privire la astfel de cazuri,

(dacă interlocutorul poate oferi informații, documente, încercăm să le obținem în timpul / după interviu sau prin corespondență ulterioară, întâlniri – foarte utile pentru studiu, ca surse secundare)

5. Pe baza experienței dvs., vă rugăm indicați **principalele obstacole în (re)integrarea școlară** a copiilor de etnie roma, în special a celor întorși din alte țări după perioade de migrație?

Posibile dificultăți administrative în procesul de reintegrare (vă rugăm oferiți detalii):

- dificultăți în asigurarea **transportului / locuirii / îmbrăcăminte / rechizitelor**
- dificultăți în prezentarea / obținerea **documentelor** și a dovezilor scrise a nivelurilor de educație anterioare atinse în țările de migrație
- dificultăți în comunicarea cu **școlile gazdă** în alte țări precum Franța sau Spania (cooperare, întârzieri)
- dificultăți în evaluarea **nivelului educațional** ale copiilor de etnie roma reîntorși în România
- dificultăți în **echivalarea și recunoașterea diplomelor** (obținute în alte țări)
- dificultăți în **identificarea „clasei potrivite”, a „profesorului potrivit”** care să accepte copii de etnie roma reîntorși în România din străinătate
- dificultăți în integrarea educațională a elevilor (note de trecere, examene de trecere)
- dificultăți în asigurarea unei programe de tranziție pentru copiii de etnie roma reîntorși din migrație

Dificultăți socioculturale în procesul de reintegrare (vă rugăm oferiți-ne detalii):

- dificultăți în menținerea **comunicării** cu părinții, cu privire la traiectoria administrativă și educațională a copiilor reîntorși în România
- dificultăți în convingerea comunității locale / a administrației școlii **să accepte** copii de etnie roma reîntorși în România din străinătate
- dificultăți în convingerea profesorilor / părinților / celorlalți copii **să accepte** copii de etnie roma reîntorși în România din străinătate
- dificultăți în atingerea **bunei stări** materiale / sociale / psihologice a copiilor de etnie roma reîntorși în România din străinătate

6. Pe baza experienței și cunoștințelor dvs., ce măsuri au fost luate în școli sau în alte instituții / organizații specializate ca răspuns la astfel de obstacole?
Vă rugăm să oferiți exemple dacă este posibil.
7. Ce sfaturi ați da specialiștilor din școli pentru diminuarea impactului obstacolelor întâmpinate de copiii de etnie roma reveniți din străinătate, și mai curând a celor care se reîntorc în România din alte țări europene după perioade de migrație alături de familiile lor?
 - din punct de vedere administrativ / din punct de vedere cultural
 - lecții învățate / puncte de blocaj care necesită abordate
8. Cum credeți că personalul școlii ar putea să fie mai bine **pregătit / instruit** pentru a face față provocărilor educației copiilor de etnie roma în general și a celor reveniți din străinătate în particular?
9. Puteți vă rog să menționați câteva posibile **arii de competențe** necesare a fi abordate în cadrul unui training pentru corpul administrativ și pentru profesorii care se confruntă cu cazuri de copii de etnie roma reveniți din străinătate pentru integrarea lor educațională / socială / culturală?
10. Din câte știți dvs., ați putea împărtăși **povești de succes / eșec** ale copiilor de etnie roma reveniți din străinătate, în ceea ce privește integrarea lor educațională / socială / culturală?

În final, mai aveți și **alte lucruri de împărtășit** cu noi și cu alți directori de școală / profesori în ceea ce privește provocările și posibilele soluții pentru reintegrarea administrativă, educațională, socială și culturală a copiilor de etnie roma reveniți din străinătate în școli din România?

Vă mulțumim pentru sprijinul oferit în realizarea acestui studiu și în identificarea soluțiilor la aceste probleme.

ANEXA 2 – FORMULAR CHESTIONAR (VERSIUNE PRINTATĂ)

This project is funded by the European Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014-2020)

CHESTIONAR - COPII DE ETNIE RROMA ÎN MIGRAȚIE INTERNAȚIONALĂ

pentru evaluarea nevoilor de formare a cadrelor didactice care lucrează cu elevi de etnie rroma în general și mai ales cu elevi de etnie rroma aflați în migrație internațională alături de părinții lor.

Prezentul chestionar este administrat în cadrul proiectului internațional „MISTO AVILEAN!” implementat de Fundația Terre des hommes Romania în parteneriat cu Fundația Terre des hommes Europe (Ungaria), Fundación Secretariado Gitano (Spania) și AFEJI (Franța) și finanțat de Comisia Europeană.

Proiectul urmărește sprijinirea (re)integrării școlare a copiilor de etnie rroma care provin din familii migrante temporar pentru muncă în străinătate, în special în Franța și Spania.

Răspunsurile dvs. sunt anonime. Nu există răspunsuri corecte sau greșite, ci doar opinii întemeiate pe experiența dvs. directă. Vă mulțumim anticipat !

DIFICULTĂȚI ÎN EDUCAȚIA ȘCOLARĂ A COPIILOR DE ETNIE RROMA

- Vă rugăm să ne spuneți dacă ați lucrat până acum cu elevi de etnie rroma.
 - Da
 - Nu (*în caz negativ, interviul se încheie*)
- Care credeți că sunt principalele 3 dificultăți cu care se confruntă copiii de etnie rroma în școala dvs.? (*alegeți doar 3 variante de răspuns pe care le considerați cele mai relevante*)
 - Rechizite școlare
 - Îmbrăcăminte/incălțăminte
 - Transport la școală
 - Cunoașterea limbii
 - Acceptarea din partea administrației
 - Acceptarea din partea profesorilor
 - Acceptarea din partea altor elevi
 - Acceptarea din partea altor părinți
 - Prejudecați și stereotipuri
 - Alteva(2-3 cuvinte)
- Care sunt principalele 3 dificultăți cu care vă confrunțați dvs. în lucrul cu elevii de etnie rroma? (*alegeți doar 3 variante de răspuns pe care le considerați cele mai relevante*)
 - Absenteismul
 - Abandonul școlar
 - Lipsa continuității
 - Restricții familiale
 - Dezinteresul copiilor
 - Dezinteresul părinților
 - Educația părinților
 - Comunicarea cu părinții
 - Munci domestice
 - Alteva(2-3 cuvinte)

Terre des hommes
Helping children worldwide.

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility.
The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

METODE EDUCATIVE SPECIALE PENTRU COPII DE ETNIE RROMA

4. Credeți că educația școlară a copiilor de etnie rroma necesită metode / abordări educative speciale? (diferite / suplimentare față de alte categorii sociale)
 - a. Sigur da
 - b. Mai curând da
 - c. Mai curând nu
 - d. Sigur nu
 - e. Nu pot aprecia

5. Din câte știți, în școala dvs., sunt practicate metode educative speciale în cazul elevilor rroma?
 - a. Da. Metode formalizate, instituționalizate.
 - b. Da. Metode informale, generalizate.
 - c. Da. Metode personale, din experiență.
 - d. Nu. Nu există nimic special.

6. Dumneavoastră, în activitatea didactică, ce astfel de metode educative speciale ați utilizat?

(descrieți metodele utilizate prin expresii sintetice formate din 1-2-3 cuvinte reprezentative)

 - a. Nu este cazul / Nu am utilizat.
 - b. *(metode speciale utilizate de respondent)*

PROBLEMATICA COPIILOR RROMA MIGRANȚI ÎN STRĂINĂTATE 1

Unii copii de etnie rroma trăiesc experiența migrației internaționale temporare alături de părinții lor: sezonieră (3-8 luni), temporară (cca. 1 an), prelungită (1-3 ani), permanentă (peste 3 ani) sau născuți în străinătate

7. Dvs. ați întâlnit sau aveți cunoștință despre astfel de cazuri în școala dvs?
 - a. Foarte des
 - b. Des
 - c. Rar
 - d. Foarte rar
 - e. Nu cunosc cazuri *(în acest caz, treceți la întrebarea 15)*

8. Descrieți în 2-3 cuvinte dificultățile de (re)integrare școlară în România ale copiilor de etnie rroma migranți în străinătate, pentru fiecare din categoriile de mai jos.

(pe cât posibil, vă rugăm să oferiți câte un răspuns pentru fiecare din categoriile de copii migranți de mai jos)

	1-2-3 cuvinte reprezentative
a. sezonier (3-6 luni), CU/FĂRĂ întreruperi ale studiilor România	
b. temporar (cca. 1 an), CU/FĂRĂ școlarizare în țara de destinație	
c. mai mulți ani, CU/FĂRĂ școlarizare în țara de destinație	
d. permanent, CU/FĂRĂ școlarizare în țara de destinație	
e. născuți în alte țări, CU/FĂRĂ studii în străinătate și reveniți	

9. Menționați alte dificultăți de (re)integrare școlară în România ale copiilor de etnie rroma migranți în străinătate, pentru fiecare din următoarele domenii.

(pe cât posibil, vă rugăm să oferiți câte un răspuns pentru fiecare din categoriile de copii migranți de mai jos)

	1-2-3 cuvinte reprezentative
a. d.p.d.v. material/logistic	
b. d.p.d.v. administrativ/birocratic	
c. d.p.d.v. educațional/școlar	
d. d.p.d.v. psihologic	
e. d.p.d.v. social/relational	
f. d.p.d.v. familial	

PROBLEMATICA COPIILOR RROMA PLECATI IN STRAINATATE 2

10. Care sunt principalele 3 dificultăți administrative cu care vă confrunțați în (re)integrarea școlară în România a copiilor de etnie roma cu experiența migrației în străinătate?
(vă rugăm să alegeți doar 3 variante de răspuns pe care le considerați cele mai relevante)
- a. Necunoașterea limbii de către elevi
 - b. Cooperarea cu părinții/apartinătorii
 - c. Cooperarea cu școlile din străinătate
 - d. Absența documentelor despre studiile în străinătate
 - e. Dificultatea traducerii documentelor din străinătate
 - f. Dificultăți cu procedurile de echivalare a studiilor
 - g. Altceva (2-3 cuvinte)
11. Care sunt principalele 3 dificultăți educaționale cu care se confruntă copiii de etnie roma migranți în străinătate în (re)integrarea lor școlară în România?
(vă rugăm să alegeți doar 3 variante de răspuns pe care le considerați cele mai relevante)
- a. Lipsa școlarizării în străinătate
 - b. Perioade lungi de întrerupere
 - c. Evaluarea nivelului educațional
 - d. Lacune educaționale acumulate
 - e. Diferențe între sisteme educaționale
 - f. Diferențe între vârstă și nivel educațional
 - g. Altceva (2-3 cuvinte)
12. Care sunt principalele 3 dificultăți psihologice cu care se confruntă copiii de etnie roma migranți în străinătate în (re)integrarea lor școlară în România?
(alegeți doar 3 variante de răspuns pe care le considerați cele mai relevante)
- a. Lipsa de concentrare
 - b. Descurajare
 - c. Demotivare
 - d. Dezinteres
 - e. Abandon
 - f. Autoizolare
 - g. Altceva (2-3 cuvinte)
13. Care sunt principalele 3 dificultăți social-relaționale cu care se confruntă copiii de etnie roma migranți în străinătate în (re)integrarea lor școlară în România?
(vă rugăm să alegeți doar 3 variante de răspuns pe care le considerați cele mai relevante)
- a. Relaționarea lor cu profesorii
 - b. Relaționarea lor cu ceilalți elevi
 - c. Acceptarea din partea administrației
 - d. Acceptarea din partea profesorilor
 - e. Acceptarea din partea altor elevi
 - f. Acceptarea din partea altor părinți
 - g. Altceva (2-3 cuvinte)
14. Care sunt principalele 3 dificultăți familiale cu care se confruntă copiii de etnie roma migranți în străinătate în (re)integrarea lor școlară în România?
(vă rugăm să alegeți doar 3 variante de răspuns pe care le considerați cele mai relevante)
- a. Lipsuri materiale familiale
 - b. Familii dezorganizate
 - c. Munca copiilor în gospodărie
 - d. Munca copiilor pentru venituri
 - e. Atitudinea familiei față de școală
 - f. Caracteristici culturale defavorabile
 - g. Altceva (2-3 cuvinte)

FORMĂRI / SPECIALIZĂRI ANTERIOARE ÎN DOMENIILE – grupuri vulnerabile / romi / romi in migrație

15. Ați participat vreodată la cursuri / formări pe următoarele teme?

(vă rugăm să oferiți câte un răspuns pentru fiecare din următoarele tipuri de formare)

	NU	DA	Nu îmi amintesc
a. Legislația antidiscriminare națională și europeană	0	1	2
b. Metode de integrare școlară a grupurilor vulnerabile	0	1	2
c. Metode de integrare școlară a copiilor de etnie roma	0	1	2
d. Metode de integrare școlară a copiilor migranți	0	1	2

16. Cum evaluați nivelul dvs. actual de cunoaștere a următoarelor tematici?

(vă rugăm să oferiți o notă de la 1 la 5 nivelului dvs. actual de cunoaștere a fiecăreia din următoarele teme, unde 1 reprezintă „cunoaștere foarte scăzută” iar 5 reprezintă „cunoaștere foarte ridicată”)

	1	2	3	4	5
a. Legislația antidiscriminare națională și europeană					
b. Echivalarea studiilor / diplomelor între state UE					
c. Cultura și organizarea socială a etniei roma					
d. Metode de educație a elevilor de etnie roma					
e. Metode de implicare a părinților de etnie roma					

17. Care este nivelul dvs. de interes față de următoarele posibile tematici de curs?

(vă rugăm să oferiți o notă de la 1 la 5 nivelului dvs. actual de interes față de fiecare din următoarele teme, unde 1 reprezintă „interes foarte scăzut” iar 5 reprezintă „interes foarte ridicat”)

	1	2	3	4	5
a. Legislația antidiscriminare națională și europeană					
b. Echivalarea studiilor / diplomelor între state UE					
c. Cultura și organizarea socială a etniei roma					
d. Metode de educație a elevilor de etnie roma					
e. Metode de implicare a părinților de etnie roma					

Răspunsurile vor fi înregistrate automat într-o bază de date fără nici o mențiune legată de identitatea respondentului.

În cazul în care doriți să aflați mai multe despre proiectul „MISTO AVILEAN!” (*Bun venit! Welcome! Bienvenido! Bienvenue!*) și eventual să participați la activități, vă rugăm să ne oferiți datele dvs. de contact pentru a vă informa cu privire la activități și oportunități (materiale, formare, concursuri), precum și cu privire la rezultatele proiectului.

18. Sunt / nu sunt de acord cu privire la stocarea, prelucrarea și utilizarea datelor de mai sus de către

Fundația Terre des hommes România în vederea informării mele cu privire la activități, oportunități și rezultate ale proiectului „MISTO AVILEAN!” precum și în vederea raportării către finanțator.

Cunosc faptul că datele de contact oferite mai jos pot fi sterse din baza de date Terre des hommes România la solicitarea mea transmisă prin e-mail către bogdan.romanica@tdh.ch / rou.office@tdh.ch

19. Țara (opțional):
20. Oraș/comună (opțional):
21. Unitate școlară (opțional):
22. Nume (opțional):
23. Prenume (opțional):
24. Adresă de e-mail (opțional):
25. Număr telefon (opțional):

Obiectivul proiectului este sprijinirea integrării / reintegrării copiilor de etnie romă în sistemul de educație școlară în cazul familiilor migrante pentru muncă în străinătate, în special în Franța și Spania.

Principalele etape și mijloace pentru realizarea acestui obiectiv sunt:

1. Derularea unei cercetări empirice pentru identificarea obstacolelor cu care se confruntă grupul țintă în (re)integrarea școlară (probleme administrative interinstituționale / probleme culturale și prejudecăți etc.).
2. Crearea unui mecanism de cooperare între instituții de învățământ din România, Spania și Franța.
3. Instruire directă și online cu personal din 40 de unități școlare: 20 din România, 10 din Spania și 10 din Franța.
4. Campanii de promovare a (re)integrării copiilor de etnie roma în școli din România, Spania și Franța.

VĂ MULȚUMIM PENTRU PARTICIPAREA LA ACEST STUDIU !

ANEXA 3 – FORMULAR CHESTIONAR (VERSIUNE ONLINE)

ONLINE SURVEY – GOOGLE FORMS

This project is funded by
the European Union's Horizon
Research and Innovation
Programme (2014-2020)

The content of the document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

School is *MISTO* everywhere!

COPII DE ETNIE ROMA ÎN MIGRAȚIE INTERNĂȚIONALĂ

Formularul COPII DE ETNIE ROMA ÎN MIGRAȚIE INTERNAȚIONALĂ nu mai acceptă răspunsuri.

În cazul în care considerați că a intervenit o greșeală, încercați să contactați proprietarul formularului.

Acest conținut nu este nici creat, nici aprobat de Google. Raportați-l la: abuz - Căsuță de utilizare - Politică de confidențialitate

Formulare Google

COPII DE ETNIE ROMA ÎN MIGRAȚIE INTERNAȚIONALĂ

CHESTIONAR - COPII DE ETNIE ROMA ÎN MIGRAȚIE INTERNAȚIONALĂ

pentru evaluarea nevoilor de formare a cadrelor didactice care lucrează cu elevi de etnie roma și mai ales cu elevi de etnie roma aflați în migrație internațională alături de părinții lor.

Prezentul chestionar este administrat în cadrul proiectului internațional „MISTO AVILEAN!” implementat de Fundația Terre des hommes Romania în parteneriat cu Fundația Terre des hommes Hungary, Fundación Secretariado Gitano (FSG) (Spania) și l'Association des Flandres pour l'éducation des enfants et adolescents inadaptés (Afeji) (Franța) și finanțat de Comisia Europeană.

Proiectul urmărește sprijinirea (re)integrării școlare a copiilor de etnie roma care provin din familii migrante temporar pentru muncă în străinătate, în special în Franța și Spania.

Răspunsurile dvs. sunt anonime. Răspunsurile vor fi înregistrate automat într-o bază de date fără nici o mențiune legată de identitatea respondentului.

Nu există răspunsuri corecte sau greșite, ci doar opinii întemeiate pe experiența dvs. directă. Vă mulțumim anticipat pentru participare !

Pentru mai multe detalii, vă invităm să vizitați pagina web a Fundației Terre des hommes. <https://www.tdh.ch/en/projects/misto-avilean-non-discriminatory-education-roma-migrant-children>

***Obligatoriu**

1. 0. Sunteți de acord cu participarea la acest studiu de evaluare a nevoilor de formare? *

(În caz negativ, chestionarul se va încheia după apăsarea butonului NEXT)

Marcați un singur oval.

DA. Sunt de acord.

NU. Nu sunt de acord. După ultima întrebare din această secțiune, treceți la „DESCRIERE PROIECT ȘI MULȚUMIRI”.

2. 1. Vă rugăm să ne spuneți dacă ați lucrat până acum cu elevi de etnie roma. *

(În caz negativ, chestionarul se va încheia după apăsarea butonului NEXT)

Marcați un singur oval.

DA. Am lucrat.

NU. Nu am lucrat. Treceți la „DESCRIERE PROIECT ȘI MULȚUMIRI”.

DIFICULTĂȚI ÎN EDUCAȚIA ȘCOLARĂ A COPIILOR DE ETNIE ROMA

3. 2. Care credeți că sunt principalele 3 dificultăți cu care se confruntă copiii de etnie roma în școala dvs.? *

(alegeți 3 variante de răspuns pe care le considerați cele mai relevante)

Bifați toate variantele aplicabile.

- Lipsă rechizite școlare
- Lipsă îmbrăcăminte/încălțăminte
- Lipsă transport pt. școală
- Necunoașterea limbii române
- Neacceptarea din partea administrației
- Neacceptarea din partea profesorilor
- Neacceptarea din partea altor elevi
- Neacceptarea din partea altor părinți
- Prejudecați și stereotipuri
- Altele: _____

4. 3. Care sunt principalele 3 dificultăți cu care vă confrunțați dvs. în lucrul cu elevii de etnie roma? *

(alegeți 3 variante de răspuns pe care le considerați cele mai relevante)

Bifați toate variantele aplicabile.

- Absenteismul
- Abandonul școlar
- Lipsa continuității școlare
- Restricții ale familiei
- Dezinteresul copiilor
- Dezinteresul părinților
- Educația părinților
- Comunicarea cu părinții
- Munci domestice ale copiilor
- Altele: _____

METODE EDUCATIVE SPECIALE PENTRU COPII DE ETNIE ROMA**5. 4. Credeți că educația școlară a copiilor de etnie roma necesită metode / abordări educative speciale? (diferite / suplimentare față de alte categorii sociale) ***

Marcați un singur oval.

- Sigur da
- Mai curând da
- Mai curând nu
- Sigur nu
- Nu pot aprecia

6. 5. Din câte știți, în școala dvs., sunt practicate metode educative speciale în cazul elevilor roma? *

Marcați un singur oval.

- Da. Metode formalizate, instituționalizate.
- Da. Metode informale, generalizate.
- Da. Metode personale, din proprie experiență.
- Nu. Nu există nimic special.

7. 6. Dumneavoastră, în activitatea didactică, ce astfel de metode educative speciale ați utilizat? (descrieți metodele utilizate prin expresii sintetice formate din 1-2-3 cuvinte reprezentative) *

Bifați toate variantele aplicabile.

- Nu este cazul / Nu am utilizat.
- Altele: _____

PROBLEMATICA COPIILOR ROMA MIGRANȚI ÎN STRĂINĂTATE 1

Unii copii de etnie roma au experiența migrației internaționale alături de părinții lor: migrație sezonieră (3-6 luni), temporară (cca. 1 an), prelungită (1-3 ani), permanentă (peste 3 ani) sau născuți în străinătate.

8. 7. Dvs. ați întâlnit sau ați aflat despre astfel de situații în școala dvs? *

Marcați un singur oval.

- Foarte des
- Des
- Rar
- Foarte rar
- Nu cunosc cazuri (în acest caz, treceți la întrebarea 17) *După ultima întrebare din această secțiune, treceți la întrebarea 22.*

9. 8.1. Legat de copiii romi MIGRANȚI SEZONIER (3-6 luni), descrieți în 2-3 cuvinte dificultățile lor de (re)integrare școlară în România, fie că au făcut sau nu școală în străinătate. *

10. 8.2. Legat de copiii romi MIGRANȚI TEMPORAR (cca. 1 an), descrieți în 2-3 cuvinte dificultățile lor de (re)integrare școlară în România, fie că au făcut sau nu școală în străinătate. *

11. 8.3. Legat de copiii romi MIGRANȚI PRELUNGIT (mai mulți ani), descrieți în 2-3 cuvinte dificultățile lor de (re)integrare școlară în România, fie că au făcut sau nu școală în străinătate. *

12. 8.4. Legat de copiii romi MIGRANȚI PERMANENT (DEFINITIV), descrieți în 2-3 cuvinte dificultățile lor de (re)integrare școlară. *

13. 8.5. Legat de copiii romi NĂSCUȚI ÎN ALTE ȚĂRI, descrieți în 2-3 cuvinte dificultățile lor de (re)integrare școlară în România, fie că au făcut sau nu școală în străinătate. *

PROBLEMATICA COPIILOR ROMA PLECAȚI ÎN STRĂINĂTATE 2

14. 9. Care sunt principalele 3 DIFICULTĂȚI ADMINISTRATIVE cu care vă confrunțați în (re)integrarea școlară în România a copiilor de etnie roma cu experiența migrației în străinătate? *

(vă rugăm să alegeți doar 3 variante de răspuns pe care le considerați cele mai relevante)
Bifați toate variantele aplicabile.

- Necunoașterea limbii de către elevi
- Cooperarea cu părinții/apartinătorii
- Cooperarea cu școlile din străinătate
- Absența documentelor despre studiile în străinătate
- Dificultatea traducerii documentelor din străinătate
- Dificultăți cu procedurile de echivalare a studiilor
- Altele: _____

15. 10. Care sunt principalele 3 DIFICULTĂȚI MATERIALE/LOGISTICE cu care se confruntă copiii de etnie roma migranți în străinătate în (re)integrarea lor școlară în România? *

(vă rugăm să alegeți doar 3 variante de răspuns pe care le considerați cele mai relevante)
Bifați toate variantele aplicabile.

- Lipsă rechizite școlare
- Lipsă îmbrăcăminte/încălțăminte
- Lipsă transport pt. școală
- Lipsă spațiu domestic pt. teme
- Lipsă utilități (apă, curent)
- Lipsă acces internet/bibliotecă

16. 11. Care sunt principalele 3 DIFICULTĂȚI EDUCAȚIONALE cu care se confruntă copiii de etnie roma migranți în străinătate în (re)integrarea lor școlară în România? *

(vă rugăm să alegeți doar 3 variante de răspuns pe care le considerați cele mai relevante)

Bifați toate variantele aplicabile.

- Lipsa școlarizării în străinătate
- Perioade lungi de întrerupere
- Evaluarea nivelului educațional
- Lacune educaționale acumulate
- Diferențe între sisteme educaționale
- Diferențe între vârstă și nivel educațional
- Altele: _____

17. 12. Care sunt principalele 3 DIFICULTĂȚI PSIHOLOGICE/EMOȚIONALE cu care se confruntă copiii de etnie roma migranți în străinătate în (re)integrarea lor școlară în România? *

(vă rugăm să alegeți doar 3 variante de răspuns pe care le considerați cele mai relevante)

Bifați toate variantele aplicabile.

- Lipsa de concentrare
- Descurajare
- Demotivare
- Dezinteres
- Abandon
- Autoizolare
- Altele: _____

18. 13. Care sunt principalele 3 DIFICULTĂȚI SOCIALE/RELAȚIONALE cu care se confruntă copiii de etnie roma migranți în străinătate în (re)integrarea lor școlară în România? *

(vă rugăm să alegeți doar 3 variante de răspuns pe care le considerați cele mai relevante)

Bifați toate variantele aplicabile.

- Relaționarea lor cu profesorii
- Relaționarea lor cu ceilalți elevi
- Acceptarea din partea administrației
- Acceptarea din partea profesorilor
- Acceptarea din partea altor elevi
- Acceptarea din partea altor părinți
- Altele: _____

19. 14. Care sunt principalele 3 DIFICULTĂȚI FAMILIALE/DOMESTICE cu care se confruntă copiii de etnie roma migranți în străinătate în (re)integrarea lor școlară în România? *

(vă rugăm să alegeți doar 3 variante de răspuns pe care le considerați cele mai relevante)

Bifați toate variantele aplicabile.

- Familii numeroase
- Familii dezorganizate
- Munca copiilor în gospodărie
- Munca copiilor pentru venituri
- Atitudinea familiei față de școală
- Caracteristici culturale defavorabile
- Altele: _____

20. 15. Cum ar trebui să se pregătească elevii (părinții acestora) din punct de vedere școlar/educațional, ÎNAINTE DE A PLECA ÎN STRĂINĂTATE, la altă școală? Ce sfaturi le-ați da? *

(ce documente să pregătească, pe cine să informeze, cum să păstreze legătura cu școala de origine etc.)

21. 16. Cum ar trebui să se pregătească elevii (părinții acestora) din punct de vedere școlar/educațional, ÎNAINTE DE A REVENI DIN STRĂINĂTATE pentru a urma școala în România? Ce sfaturi le-ați da? *

(ce documente să pregătească, pe cine să informeze, cum să păstreze legătura cu școala de origine etc.)

FORMĂRI / SPECIALIZĂRI ANTERIOARE ÎN DOMENIILE – grupuri vulnerabile / romi / romi în migrație

(Această secțiune este necesară pentru fundamentarea și organizarea unui training cu cadre didactice implicate în educația copiilor de etnie roma)

22. 17. Ați participat vreodată la cursuri/formări pe următoarele teme? *

(vă rugăm să oferiți câte un răspuns pentru fiecare din următoarele tipuri de formare)

Marcați un singur oval pentru fiecare rând.

	NU	DA	Nu îmi amintesc
Legislația antidiscriminare națională și europeană	☐	☐	☐
Metode de integrare școlară a grupurilor vulnerabile	☐	☐	☐
Metode de integrare școlară a copiilor de etnie rroma	☐	☐	☐
Metode de integrare școlară a copiilor migranți	☐	☐	☐

23. 18. Cum evaluați nivelul dvs. actual de cunoaștere a următoarelor tematici? *

(vă rugăm să oferiți o notă de la 1 la 5 nivelului dvs. de cunoaștere a fiecăreia din următoarele teme, unde 1 reprezintă „cunoaștere foarte scăzută” iar 5 reprezintă „cunoaștere foarte ridicată”)

Marcați un singur oval pentru fiecare rând.

	1	2	3	4	5
Legislația antidiscriminare națională și europeană	☐	☐	☐	☐	☐
Echivalarea studiilor / diplomelor între state UE	☐	☐	☐	☐	☐
Cultura și organizarea socială a etniei rroma	☐	☐	☐	☐	☐
Metode de educație a elevilor de etnie rroma	☐	☐	☐	☐	☐
Metode de implicare a părinților de etnie rroma	☐	☐	☐	☐	☐

24. 19. Care este nivelul dvs. de interes față de următoarele posibile tematici de curs? *

(vă rugăm să oferiți o notă de la 1 la 5 nivelului dvs. actual de interes față de fiecare din următoarele teme, unde 1 reprezintă „interes foarte scăzut” iar 5 reprezintă „interes foarte ridicat”)

Marcați un singur oval pentru fiecare rând.

	1	2	3	4	5
Legislația antidiscriminare națională și europeană	☐	☐	☐	☐	☐
Echivalarea studiilor / diplomelor între state UE	☐	☐	☐	☐	☐
Cultura și organizarea socială a etniei rroma	☐	☐	☐	☐	☐
Metode de educație a elevilor de etnie rroma	☐	☐	☐	☐	☐
Metode de implicare a părinților de etnie rroma	☐	☐	☐	☐	☐

DATE DE CONTACT (opțional)

În cazul în care doriți să aflați mai multe despre proiectul „MISTO AVILEANI” (Bun venit! Welcome! Bienvenido! Bienvenue!) și eventual să participați la activități, vă rugăm să ne oferiți datele dvs. de contact pentru a vă informa cu privire la activități și oportunități (materiale, formare, concursuri), precum și cu privire la rezultatele proiectului.

25. 20. Sunt / Nu sunt de acord cu privire la stocarea, prelucrarea și utilizarea datelor de mai jos de către Fundația Terre des hommes România în vederea informării mele cu privire la activități, oportunități și rezultate ale proiectului „MISTO AVILEAN!” precum și în vederea raportării către finanțator. Cunosc faptul că datele de contact oferite mai jos pot fi șterse din baza de date Terre des hommes România la solicitarea mea transmisă prin e-mail către bogdan.romanica@tdh.ch / rou.office@tdh.ch *

Marcați un singur oval.

Da. Sunt de acord.

Nu. Nu sunt de acord. După ultima întrebare din această secțiune, treceți la „DESCRIERE PROIECT ȘI MULȚUMIRI”.

26. 21. Țara:

27. 22. Oraș/Comuna:

28. 23. Unitate școlară:

29. 24. Nume:

30. 25. Prenume:

31. 26. Adresa de e-mail:

32. 27. Număr de telefon:

DESCRIERE PROIECT ȘI MULȚUMIRI

Obiectivul proiectului este sprijinirea integrării / reintegrării copiilor de etnie romă în sistemul de educație școlară în cazul familiilor migrante pentru muncă în străinătate, în special în Franța și Spania.

Principalele etape și mijloace pentru realizarea acestui obiectiv sunt:

1. Derularea unei cercetări empirice pentru identificarea obstacolelor cu care se confruntă grupul țintă în (re)integrarea școlară (probleme administrative interinstituționale / probleme culturale și prejudecăți etc.).
2. Crearea unui mecanism de cooperare între instituții de învățământ din România, Spania și Franța.
3. Instruirii directe și online cu personal din 40 de unități școlare: 20 din România, 10 din Spania și 10 din Franța.
4. Campanii de promovare a (re)integrării copiilor de etnie roma în școli din România, Spania și Franța.

Pentru mai multe detalii despre proiect, vă invităm să vizitați pagina web a Fundației Terre des hommes. <https://www.tdh.ch/en/projects/misto-avilean-non-discriminatory-education-roma-migrant-children>

VĂ MULȚUMIM PENTRU PARTICIPAREA LA ACEST STUDIU !

URMĂRIȚI-NE PENTRU ALTE REZULTĂTE ȘI RESURSE

RAPOARTE & PUBLICAȚII DE URMĂRIT

- Metodologie de culegere a datelor, trei rapoarte de țară pentru România, Spania, Franța și recomandări la nivel european cu privire la integrarea școlară a copiilor migranți de etnie roma
- Evaluarea nevoilor specialiștilor în educație din România, Spania și Franța
- Manual pentru un mecanism de cooperare transnațională
- Pachet de informații pentru instituții guvernamentale, autorități locale, ONG-uri și școli
- Broșură de lansare a proiectului, Broșură cu povești de succes, Ghid pentru furnizarea de educație nediscriminatorie și continuă pentru copiii migranți de etnie roma

EVENIMENTE PUBLICE DE URMĂRIT

- Eveniment de lansare în România, Eveniment transnațional în Spania, Eveniment final în Franța
- Activități de instruire în România, Spania și Franța pentru 330 de profesori
- Webinarii cu 240 de participanți
- Sesiuni de consultare cu familii roma în România, Spania și Franța
- Campanii de promovare în școli din România, Spania și Franța
- Campanii de advocacy în România, Spania, Franța, Ungaria și Bruxelles

PAGINI INTERNET DE URMĂRIT

www.misto-avilean.eu

ChildHub

www.childhub.org/en

Terre des hommes Foundation Romania

www.tdh.ro

FB: [@TdhRomania](https://www.facebook.com/TdhRomania)

E: rou.office@tdh.ch

Terre des hommes Foundation Europe

www.tdh-europe.org

FB: [@TdhEurope](https://www.facebook.com/TdhEurope)

E: contact@tdh-europe.org

Fundación Secretariado Gitano

www.gitanos.org

FB: [@FundacionSecretariadoGitano](https://www.facebook.com/FundacionSecretariadoGitano)

E: fsg@gitanos.org

Afeji

www.afeji.org

E: afeji@afeji.org

scanați pentru acces la manuale, rapoarte, campanii, webinarii, forum legate de integrarea educațională și socială a copiilor migranți de etnie roma